

2022

კანდიდატის სტატუსმეტრი

ევროკავშირის 12 პირობის შესრულების მდგომარეობა

EU Candidacy Check

State of Implementation of 12 Conditionalities

© All copyrights belong to GRASS

All rights reserved. No part of the publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means without written permission from the copyright holder.

Published by Georgia's Reforms Associates – GRASS

© 2022 Georgia's Reforms Associates – GRASS www.grassgroup.org

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

This publication was published in 2022 within the project “Georgia and The EU: 10 years of successful cooperation in the context of EAP project”. The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

კანდიდატის სტატუსმეტრი
ევროკავშირის 12 პირობის შესრულების მდგომარეობა

N	ევროკავშირის პირობა	შესრულების სტატუსი
1	დეპოლარიზაცია	არ შესრულდა
2	საარჩევნო და ინსტიტუციური რეფორმები	ნაწილობრივ შესრულდა
3	დამოუკიდებელი სასამართლო	არ შესრულდა
4	ანტი-კორუფციული ზომები	ნაწილობრივ შესრულდა
5	დეოლიგარქიზაცია	არ შესრულდა
6	ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა	მეტწილად შესრულდა
7	მედიის თავისუფლება	არ შესრულდა
8	მოწყვლადი ჯგუფების დაცვა	არ შესრულდა
9	გენდერული თანასწორობა	მეტწილად შესრულდა
10	სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობა	ნაწილობრივ შესრულდა
11	ECHR-ის გადაწყვეტილებების გათვალისწინება	შესრულდა
12	დამოუკიდებელი სახალხო დამცველი	არ შესრულდა

პირობა 1. „19 აპრილის შეთანხმების სულისკვეთებით გადაჭრას პოლიტიკური პოლარიზაციის საკითხი პოლიტიკურ პარტიებს შორის თანამშრომლობის გზით“

პირველი პრიორიტეტი „19 აპრილის შეთანხმების“ (ე.წ. შარლ მიშელის დოკუმენტი) სულისკვეთებით პოლიტიკურ პარტიებს შორის თანამშრომლობის გზით პოლიტიკური პოლარიზაციის გამოწვევის მოგვარებას ეხება. აღსანიშნავია, რომ 2022 წელს მმართველ და ოპოზიციურ პარტიებს შორის პოლარიზაცია არათუ შემცირდა, არამედ გაიზარდა.

პირველი პრიორიტეტის შესრულების მიზნით „ქართული ოცნების“ [შეთავაზება](#) იყო, გამოცხადებულიყო „მორატორიუმი აგრესიულ რიტორიკაზე.“ კერძოდ, ქართული ოცნების ლიდერებმა მრავალჯერ განმარტეს, რომ ოპოზიციას უნდა შეეწყვიტა მათთვის პრორუსულობის იარლიყის მიკვრა. „ქართული ოცნების“ თავმჯდომარემ, ირაკლი კობახიძემ, [განაცხადა](#), რომ „იმისათვის, რომ პოლარიზაცია შემცირდეს ქვეყანაში, საჭიროა, სულ მცირე, ლექსიკონიდან ამოიღოთ ისეთი სიტყვები, როგორც არის პრორუსული ხელისუფლება, პუტინისტური ხელისუფლება, ლექსიკონიდან ამოიღოთ გადატრიალება, რიგგარეშე და ასე შემდეგ“. „ქართული ოცნების“ მხრიდან ასევე განმარტებულ იქნა, რომ ინსტიტუციურ პროცესში მონაწილეობა, პარლამენტში ჩართულობა და ქუჩის აქციების არ გამართვა შეუწყობდა ხელს დეპოლარიზაციას. აღსანიშნავია, რომ ქართულ ოცნებას არასოდეს უთქვამს, თავის მხრივ, თვითონ რა უნდა გააკეთოს იმისთვის, რომ ქვეყანაში პოლარიზაცია არ იყოს.

„ქართული ოცნების“ მიერ ოფიციალურად გამოქვეყნებული [გეგმით](#), საქართველოს პარლამენტის ბაზაზე უნდა შექმნილიყო პოლარიზაციის მონიტორინგის ჯგუფი „ყველა საპარლამენტო პარტიის, სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებისა და საერთაშორისო პარტნიორების მონაწილეობით“, რომელიც განახორციელებდა „პერმანენტულ მონიტორინგს და საზოგადოებას წარუდგენდა ყოველკვირეულ ანგარიშს პოლარიზაციის თვალსაზრისით ქვეყანაში არსებული მდგომარეობისა და ტენდენციების შესახებ“ და პოლიტიკური პარტიების, მედიებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციებისადმი რეკომენდაციებს შეიმუშავებდა. ამ გეგმაში ჩანდა, რომ ქართული ოცნებისთვის მნიშვნელოვანი იყო როგორი იქნებოდა საერთაშორისო პარტნიორების დამოკიდებულება მაპოლარიზებელი ქმედებების მიმართ. აღსანიშნავია, რომ პერიოდულ დაიჯესტში, რომელსაც „ქართული ოცნება“ საერთაშორისო პარტნიორებს აწვდის, დეპოლარიზაციის მოთხოვნაზე ყველაზე ცოტა წერია. კერძოდ, ხაზგასმულია მხოლოდ ის, რომ პარლამენტთან არსებული მონიტორინგის ჯგუფი იკრიბება პერიოდულად და განიხილავს იმ განცხადებებს, რომლებიც ხელს უწყობს ქვეყანაში პოლარიზაციას. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ ამ სამუშაო ჯგუფის მუშაობის შედეგების შესახებ საზოგადოებისთვის ინფორმაცია ცნობილი და ხელმისაწვდომი არ არის.

ანალიზის შედეგად ჩანს, რომ დეპოლარიზაციის მოთხოვნის შესრულება არ არის „ქართული ოცნების“ პრიორიტეტი. რიტორიკულ დონეზე, „ქართული ოცნების“ ლიდერები ამბობენ, რომ ეს არის ერთადერთი მოთხოვნა 12 პუნქტიდან, რომელიც ოპოზიციამ უნდა შეასრულოს, ხოლო დანარჩენი 11 მთავრობის შესასრულებელია.

ზოგიერთი ოპოზიციური ძალისთვის (“ლელო”, “სტრატეგია აღმაშენებელი”) დეპოლარიზაციის მოთხოვნის შესრულება პოლიტიკურად მოტივირებული საქმეების დაუყოვნებლივ შეწყვეტასთან ერთად, ასევე უკავშირდება „შარლ მიშელის დოკუმენტის“ პუნქტების შესრულებას. ოპოზიციური პარტიები ითხოვენ, რომ სამივე მოსმენით იქნას მიღებული საარჩევნო ბარიერის შემცირების შესახებ საკონსტიტუციო ცვლილებები, რასაც „19 აპრილის შეთანხმებაც“ ითვალისწინებდა. ამ იდეას ქართული ოცნება არ იზიარებს. მეტიც, ირაკლი კობახიძემ ევროკავშირს, ფაქტობრივად, ულტიმატუმი წაუყენა - მისი თქმით, საარჩევნო ბარიერს 2%-მდე მხოლოდ კანდიდატის სტატუსის მიღების შემთხვევაში [დაწვევენ](#); ასევე კობახიძის [განცხადებით](#), თუ დაინახავენ, რომ „რადიკალურ ოპოზიციას პოლარიზაციის ხარისხის შემცირების სურვილი აქვს“, „ქართული ოცნების“ ინტერესი საარჩევნო ბარიერის დაწვევაზე გაიზრდება.

ოპოზიცია ასევე მოითხოვს „19 აპრილის შეთანხმებით“ განსაზღვრული სხვა პუნქტების შესრულებასაც, პოლიტიკური მართლმსაჯულების დასრულებას, “მთავარის” დირექტორის ნიკა გვარამიას გათავისუფლებას და ოპოზიციურ მედიაზე თავდასხმის შეჩერებას.

„ერთიანი ნაციონალური მოძრაობისთვის“ პოლარიზაციის შემცირებისთვის აუცილებელ წინაპირობად აღქმულია პარტიის ლიდერისა და მესამე პრეზიდენტის, მიხეილ სააკაშვილის სამკურნალოდ საზღვარგარეთ გადაყვანა. ეს საკითხი განსაკუთრებით გააქტიურდა მას შემდეგ, რაც გაჩნდა ინფორმაცია მიხეილ სააკაშვილის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესების და შესაძლო მოწამვლის შესახებ. ნაციონალური მოძრაობის ლიდერები ხშირად ამბობენ, რომ მიხეილ სააკაშვილის გათავისუფლება/შეწყალება/სამკურნალოდ გადაყვანა ხელს შეუწყობს დეპოლარიზაციას. საინტერესოა, რომ პრეზიდენტ სალომე ზურაბიშვილის მოსაზრებით, მიხეილ სააკაშვილის შეწყალება, პირიქით, პოლარიზაციის გაღრმავებისკენ მიმართული ნაბიჯი [იქნება](#). აქვე აღსანიშნავია, რომ 2022 წლის დეკემბერში პრეზიდენტ ზურაბიშვილის პოზიცია სააკაშვილის არშეწყალებასთან დაკავშირებით ისეთი კატეგორიული აღარ იყო.

რაც შეეხება მიხეილ სააკაშვილის საკითხზე ევროკავშირის პოზიციას, ევროკავშირის საგარეო სამსახურის პრესსპიკერის, პიტერ სტანოს, [განცხადებით](#), „ევროკავშირი ყურადღებით აკვირდება ბოლოდროინდელ შემაშფოთებელ ცნობებს მიხეილ სააკაშვილის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესების შესახებ“ და „საქართველოს ხელისუფლება პასუხისმგებელია მის ჯანმრთელობასა და კეთილდღეობაზე და ვალდებულია, მიიღოს ყველა საჭირო ზომა, რათა [საკაშვილმა] მიიღოს შესაბამისი სამედიცინო დახმარება“.

დეპოლარიზაციას ხელს შეუწყობს „ქართული ოცნების“ ლიდერების ოპოზიციურად განწყობილ ტელევიზიებზე პოლიტიკურ გადაცემებში მონაწილეობის მიღება. „ქართული ოცნების“ ლიდერები უარს აცხადებენ კრიტიკულ ტელევიზიებში მისვლაზე, რადგან, მათი თქმით, იქ „ქართულ ოცნებას“ შეურაცხყოფას აყენებენ. ამასთან, არც სამთავრობო მედია იწვევს თავის გადაცემებში პოლიტიკური ოპოზიციის წარმომადგენლებს. საბოლოო ჯამში მედიის პოლარიზაცია მხოლოდ ხელს უწყობს ისედაც დრამატულ პოლიტიკურ პოლარიზაციას.

აღსანიშნავია, რომ დეპოლარიზაციის მოთხოვნის შესასრულებლად არასამთავრობო ორგანიზაციებმა წარმოადგინეს საკუთარი ხედვა, რომელიც გულისხმობს „შარლ მიშელის

შეთანხმებიდან“ ძალაუფლების განაწილების მუხლების შესრულებას, კერძოდ საპარლამენტო ოპოზიციის მხრიდან რამდენიმე საპარლამენტო კომიტეტის ხელმძღვანელობას. არასამთავრობო ორგანიზაციების აზრით, ოპოზიციამ უნდა უხელმძღვანელოს საფინანსო-საბიუჯეტო და ადამიანის უფლებების კომიტეტებს, ხოლო კიდევ სამი კომიტეტის თავმჯდომარეობა უნდა შეთანხმდეს პარლამენტში მმართველი პარტიის მონაწილეობით. არასამთავრობო ორგანიზაციები მიიჩნევენ, რომ მუდმივი საპარლამენტო დელეგაციების ხელმძღვანელები ასევე უნდა დაინიშნონ საპარლამენტო ოპოზიციის მხრიდან.

პარლამენტში ძალაუფლების განაწილებასთან დაკავშირებით, “საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველომ” საკანონმდებლო წინადადება [წარმოადგინა](#), რომლის თანახმად, “პარლამენტის 5 კომიტეტის, მათ შორის, საფინანსო-საბიუჯეტო კომიტეტის და ადამიანის უფლებათა დაცვისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის კომიტეტის თავმჯდომარედ, შეიძლება აირჩეს მხოლოდ ოპოზიციის წევრი. დანარჩენი სამი კომიტეტი განისაზღვრება ოპოზიციასა და უმრავლესობას შორის შეთანხმებით.” ამასთან, წარდგენილი ინიციატივით, “პარლამენტის თავმჯდომარე ოპოზიციაში შემავალი იმ ფრაქციის წარდგენილ კანდიდატს, რომელშიც ყველაზე მეტი პარლამენტის წევრია გაერთიანებული, ნიშნავს ერთერთი საპარლამენტო დელეგაციის თავმჯდომარედ, რომლებიც საქართველოს წარმოადგენენ შემდეგ საერთაშორისო ფორუმებში: ევრონესტის საპარლამენტო ასამბლეა, ევროკავშირი-საქართველოს საპარლამენტო ასოციაციის კომიტეტი, ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა და ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეა.” “საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველოს” თანახმად, “საკანონმდებლო წინადადება სრულ თანხვედრაშია ევროკავშირის კანდიდატი ქვეყნის სტატუსის მისაღებად ევროკომისიის მიერ გაცემულ რეკომენდაციასთან, რომლის თანახმად, პოლიტიკური პოლარიზაციის საკითხი პოლიტიკურ პარტიებს შორის თანამშრომლობის გზით 19 აპრილის შეთანხმების სულისკვეთებით უნდა გადაიჭრას“. წარდგენილი წინადადება პარლამენტის ბიურომ 2022 წლის 22 დეკემბერს განიხილა და საპროცედურო საკითხთა და წესების კომიტეტს მისი განხილვა [დაავალა](#).

* * *

ჩვენი შეფასებით, დეპოლარიზაციის მოთხოვნა არ შესრულებულა, რადგან ყველა ის ფაქტორი, რამაც, პირველ რიგში, გამოიწვია პოლარიზაცია ისევ ადგილზეა. კერძოდ, მმართველი პარტიის დეკლარირებული პოზიცია, რომლის მიხედვით ყველა ბოროტების სათავე არის პოლიტიკური ოპოზიცია, კერძოდ კი “ნაციონალური მოძრაობა”, არ შეცვლილა. ასევე, შეუცვლელია პოზიცია, რომ ყველა სხვა ოპოზიციური პარტია პირდაპირ დამოკიდებულია, ან დაქვემდებარებულია “ნაციონალურ მოძრაობაზე”. ეს მიდგომა ახდენს პოლიტიკური ოპონენტების დესუბიექტიზაციას და ყველა პოლიტიკურ ოპონენტს აქცევს ერთ მოწინააღმდეგე ბანაკში, რაც რეალურად წარმოადგენს პოლარიზაციის ერთ-ერთ მთავარ წყაროს. ხელისუფლების მხრიდან ასევე შენარჩუნებულია რადიკალური დამოკიდებულება პოლიტიკური ოპონენტების, კრიტიკული მედიის და სამოქალაქო საზოგადოების, ასევე საერთაშორისო პარტნიორების (აშშ, ევროკავშირი) მიმართ. კვლავ გრძელდება მაპოლარიზებელი რიტორიკა, რომელიც პოლიტიკურ ოპონენტებს ადანაშაულებს ომის სურვილში, მეორე ფრონტის გახსნაში და ევროინტეგრაციის პროცესის

ხელოვნურად შეფერხებაში. ხელისუფლების მხრიდან ხშირია პოლიტიკური ოპონენტების „ღალატში“ დადანაშაულება და სახელისუფლებო პროპაგანდისტული მედიის გამოყენება ოპონენტების „გასაშავებლად“.

თავის მხრივ, დეპოლარიზაციისკენ არც ოპოზიციას გადაუდგამს ნაბიჯები. მიუხედავად იმისა, რომ პროცესის დასაწყისში ოპოზიციამ გამოთქვა მზაობა, რომ ჩართული ყოფილიყო 12 პუნქტის შესრულებასთან დაკავშირებით სამუშაო პროცესში, თავისი ხედვა გამოაქვეყნა 12-ვე პუნქტთან დაკავშირებით და პარლამენტის საგანგებო სესიაც მოიწვია ევროკავშირის მოთხოვნების განხილვასთან დაკავშირებით, ოპოზიციამ უარი თქვა პარლამენტის ფარგლებში შექმნილ სამუშაო ჯგუფებში მონაწილეობაზე. ასევე, მიუხედავად განცხადებისა, რომ კომიტეტების და პლენარულის დონეზე ოპოზიცია ჩაერთვებოდა სამუშაო პროცესში, „ქართული ოცნების“ მიერ დარეგისტრირებული კანონების საკომიტეტო მოსმენებს ოპოზიციის დიდი ნაწილი არ ესწრებოდა. მონაწილეობაზე უარის თქმა და რადიკალური რიტორიკა, რომელიც გულისხმობს ხელისუფლების პრო-რუსულ და მოღალატეობრივ ძალად გამოცხადებას არ უწყობს ხელს დეპოლარიზაციას. პოლარიზაციის პროცესში, თავის დროზე, დიდი წვლილი შეიტანა საპარლამენტო არჩევნების შედეგების მიუღებლობამ და პარლამენტის ბოიკოტმა, თუმცა „შარლ მიშელის შეთანხმების“ შემდეგ პარლამენტში შესვლით ოპოზიციამ გადადგა ნაბიჯი დეპოლარიზაციისკენ. 2021 წელს მიხეილ სააკაშვილის საქართველოში დაბრუნებამ და დაპატიმრებამ, ნიკა გვარამიას დაკავებამ, ევროკავშირისგან კანდიდატის სტატუსის ვერმიღებამ და რუსეთ-უკრაინის ომთან დაკავშირებით საქართველოს ხელისუფლების არაერთგვაროვანმა პოზიციამ კიდევ უფრო გააღრმავა დაპირისპირება ხელისუფლებას და ოპოზიციას შორის.

იმისათვის, რომ ევროკავშირის პირველი პრიორიტეტი შესრულდეს, მიგვაჩნია, რომ უნდა გაკეთდეს შემდეგი:

- შემცირდეს საარჩევნო ბარიერი 2%-მდე და პარლამენტში დაინერგოს ძალაუფლების განაწილების სქემა, როგორც ეს გათვალისწინებულია შარლ მიშელის შეთანხმებაში;
- შეწყდეს პოლიტიკურად მოტივირებული საქმეები კრიტიკული მედიის ხელმძღვანელების, დამფუძნებლების და ჟურნალისტების წინააღმდეგ;
- გათავისუფლდეს ნიკა გვარამია;
- მოხდეს ექს-პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის გადაყვანა რომელიმე მულტიპროფილურ დასავლეთის სამედიცინო კლინიკაში;
- შეწყდეს რადიკალური, მტრის ხატის შემქმნელი რიტორიკა მმართველი პარტიის და ოპოზიციის მხრიდან ერთმანეთის მიმართ (მაგ. ისეთი ტერმინების, როგორც არის „გამყიდველი“, „რუსეთის აგენტი“, ამოღება);
- მმართველმა პარტიამ განაახლოს პოლიტიკურ დებატებში მონაწილეობა კრიტიკულ არხებზე და ზოგადად განაახლოს კრიტიკულ მედიასთან თანამშრომლობა;
- მოხდეს პარლამენტში ძალაუფლების განაწილებასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღება „შარლ მიშელის შეთანხმების“ მიხედვით;

- ჩამოყალიბდეს კონსენსუსი საპარლამენტო დანიშვნებზე, რომლებზეც მაღალი კვორუმი საჭირო (სახალხო დამცველი, გენერალური პროკურორი, ცესკო-ს თავმჯდომარე).

პირობა 2. „უზრუნველყოს ყველა სახელმწიფო ინსტიტუტის სრულყოფილი მუშაობა, გააძლიეროს მათი დამოუკიდებლობა და ეფექტიანი ანგარიშვალდებულება, ასევე მათი დემოკრატიული ზედამხედველობის ფუნქციები; კიდევ უფრო გააუმჯობესოს საარჩევნო საკანონმდებლო ჩარჩო, აღმოფხვრას ყველა ხარვეზი, რომელიც ამ პროცესების დროს ეუთო/ოდირისა და ევროპის საბჭომ/ვენეციის კომისიამ გამოავლინა“

ევროკავშირის მიერ განსაზღვრული მეორე პრიორიტეტი მოიცავს, ერთი მხრივ, საპარლამენტო ზედამხედველობის გაძლიერებას, ხოლო, მეორე მხრივ, ეუთო/ოდირის და ევროსაბჭოს/ვენეციის კომისიის მიერ აღწერილი ხარვეზების აღმოფხვრის გზით საარჩევნო კანონმდებლობის გაუმჯობესებას. რეალურად, ეს პრიორიტეტი ბევრ საკანონმდებლო ცვლილებას გულისხმობს, თუმცა ასევე იძლევა საშუალებას, რომ ცვლილებების დიდი რაოდენობით შენიღბულ იქნას მნიშვნელოვანი ცვლილებების არმიღება.

მეორე პრიორიტეტის ანგარიშვალდებულების და დემოკრატიული ზედამხედველობის კომპონენტთან დაკავშირებით “ქართულმა ოცნებამ” პარლამენტში არსებული სამუშაო ჯგუფის ფორმატში მოამზადა ცვლილებები, ის პარლამენტს [წარუდგინა](#) და მესამე მოსმენით [დაამტკიცა](#). ეს ცვლილებები [მოიცავს](#) შემდეგ საკითხებს: თემატური მოკვლევის, დეპუტატის შეკითხვის, ინტერპელაციის, პრემიერ-მინისტრის ანგარიშის, მინისტრის საათის, კომიტეტებზე თანამდებობის პირების სავალდებულო გამოცხადებისა და ნორმატიული აქტების აღსრულების კონტროლის განხორციელება, პასუხის გაცემის და დაბარების და ინტერპელაციის ვადების [შემცირება და გამკაცრება](#), და თემატური მოკვლევის წამოწყების უფრო [გაადვილება](#).

კერძოდ, ამ ცვლილებების შედეგად ინტერპელაციების რაოდენობა წელიწადში 4დან 8-მდე იზრდება; მინისტრის „მინისტრის საათის“ ფორმატში პარლამენტში წარდგენამდე მინისტრებს დაევალით 5 დღით ადრე წერილობითი ანგარიშის წარდგენა, რათა პარლამენტის წევრებს შესაბამისი ინფორმაცია ჰქონდეთ და უკეთ მოემზადონ; კომიტეტების თავმჯდომარეებს დაევალით, მთავრობის წარმომადგენელს გაუგზავნონ მოთხოვნა საკომიტეტო მოსმენაზე გამოსაცხადებლად პარლამენტარების მოთხოვნიდან 3 დღეში. ასევე იწერება კვარტალური ანგარიშების პროაქტიურად ონლაინ გამოცემის პრაქტიკა. პარლამენტარის შეკითხვაზე პასუხის გაცემის ვადა 15 დღიდან 10 დღემდე შემცირდა (თუ ვერ ხერხდება 10 დღეში პასუხის გაცემა, ადეკვატური დასაბუთების შემთხვევაში შესაძლებელია შემდგომი 10 დღით პასუხის გაცემის გადავადება); თემატური მოკვლევის დასაწყებად საჭირო იქნება არა კომიტეტის წევრების უმრავლესობა, არამედ კომიტეტზე დამსწრე პარლამენტართა უმეტესობა; თემატური მოკვლევის ვადად განისაზღვრება 3 თვე, მაქსიმუმ 2 თვის ვადით გახანგრძლივების პერსპექტივით; ფუძნდება თემატური მოკვლევის რეკომენდაციების იმპლემენტაციის საკონტროლო მექანიზმი. ასევე საგულისხმო ცვლილებაა, რომ სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ანგარიშის

წარდგენა მხოლოდ მის თავმჯდომარეს შეეძლება და არა მოადგილეს, როგორც აქამდე იყო პრაქტიკა.

ნიშანდობლივია, რომ რეგლამენტში ცვლილებები არ შეხებია წინა მოწვევის პარლამენტის მიერ გაუქმებულ წესს ფრაქციის მიერ მინისტრების დაბარებასთან დაკავშირებით. კერძოდ, 2019 წლამდე პარლამენტში ნებისმიერ ფრაქციას ჰქონდა უფლება მოეწვია პრემიერ-მინისტრი და მინისტრი. ეს ინსტრუმენტი იყო ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი ანგარიშვალდებულების კუთხით, თუმცა მთავრობა მას არ ასრულებდა და ოპოზიციის მიერ დაბარებული მინისტრები პარლამენტში არ ცხადდებოდნენ. 2019 წლის პარლამენტის რეგლამენტის ცვლილებებით ეს ინსტრუმენტი “ქართულმა ოცნებამ” საერთოდ გააუქმა.

ოპოზიციურმა პოლიტიკურმა პარტიებმა, რომლებიც რეგლამენტზე „ქართულ ოცნებასთან“ ერთად მუშაობდნენ პარლამენტში, მეტ-ნაკლებად მოიწონეს ცვლილებები. თუმცა, „გირჩი“ რეგლამენტის ნაცვლად ორგანულ კანონშიც ითხოვდა ცვლილებებს, რადგან მიაჩნდა, რომ წინააღმდეგ შემთხვევაში ცვლილებებს აზრი არ [ექნებოდა](#), რადგან პარლამენტის რეგლამენტის დარღვევის შემთხვევაში მინისტრის პასუხისმგებლობის საკითხი გაურკვეველია, ხოლო ორგანული კანონის დარღვევა უფრო მკაფიო სანქციებს გულისხმობს. საგულისხმოა, რომ აქამდეც ხშირად ყოფილა შემთხვევები, როდესაც პარლამენტში დაბარებული მინისტრი არ მოსულა, ხოლო დეპუტატის მიერ გაგზავნილ კითხვებზე შესაბამის უწყებას პასუხები არ გაუცია.

პარლამენტის ანგარიშვალდებულების გაზრდის კუთხით რამდენიმე ოპოზიციურმა პარტიამ დააყენა საკითხი, რომ მოგვარებულიყო პარლამენტში არსებული პრაქტიკა, რომლის მიხედვით, ოპოზიციის მიერ წარდგენილი კანონპროექტები დიდი ხნის განმავლობაში არ განიხილება შესაბამისი კომიტეტების მიერ, რაც იწვევს მათ “თაროზე შემოდებას”. ამ პრობლემის მოგვარების მიზნით, საკანონმდებლო კანონპროექტი [წარმოადგინეს](#) პარლამენტის ოპოზიციონერმა დეპუტატებმა - შალვა შავგულიძემ, დავით უსუფაშვილმა და ანა ნაცვლიშვილმა. შემოთავაზებული ცვლილების თანახმად, კანონპროექტის ინიციატორს უფლება ენიჭებოდა მისი პროექტი პლენარულ სხდომაზე განსახილველად წამყვანი კომიტეტის დასკვნის გარეშე გაეტანა, თუ წამყვანი კომიტეტი ბიუროს მიერ დადგენილ ვადაში არ განიხილავდა კანონპროექტს და სესიის ვადის ამოწურვის შემდეგ ის გაწვეულად არ ჩაითვლებოდა, როგორც ამას მოქმედი რეგლამენტი ითვალისწინებს. ეს ცვლილებები საპარლამენტო უმრავლესობამ არ მოიწონა.

ზოგიერთ ოპოზიციურ პოლიტიკურ პარტიას ჰქონდა დამატებითი მოსაზრებები, რომლებიც არ იქნა გაზიარებული. მაგალითად, “ნაციონალური მოძრაობა” [ითხოვდა](#), რომ რეგლამენტის ცვლილებებით მომხდარიყო ნდობის ჯგუფის წევრებისთვის უფლებამოსილების გაზრდა (განსაკუთრებით, როდესაც საქმე ეხება საიდუმლო ინფორმაციაზე წვდომას). „ქართულმა ოცნებამ“ ეს მოსაზრებები არ გაიზიარა.

პარტია „მოქალაქეების“ წევრი ლევან იოსელიანი მინისტრის საათის წესზე [ითხოვდა](#) დამატებით [ცვლილებას](#), რათა მინისტრს პარლამენტში კითხვებზე ბოლოს ერთიანად არ ეპასუხა, რაც არასასურველი კითხვების გამოტოვების საშუალებას იძლევა, არამედ პირდაპირ კითხვა-პასუხის რეჟიმში დებატის ფორმით წარმართულიყო პროცესი. აღსანიშნავია, რომ ეს მოთხოვნა დიდი ხანია არსებობს პარლამენტში და 2016-2020 წლის

პარლამენტში ეს ცვლილება მრავალჯერ იქნა დაყენებული “ევროპული საქართველოს” მიერ. ეს ცვლილება არ იქნა გათვალისწინებული მმართველი პარტიის მხრიდან, რადგან კითხვების დაგროვება კომფორტს უქმნის მთავრობის წარმომადგენელს. აღნიშნული შეთავაზება პარლამენტის წინაშე მინისტრების ანგარიშვალდებულების გაზრდისთვის გადადგმული მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იქნებოდა.

ანგარიშვალდებულების და დემოკრატიული ზედამხედველობის გაძლიერებასთან დაკავშირებით რეკომენდაციები და შეფასებები წარმოადგინეს არასამთავრობო ორგანიზაციებმაც.

“საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველომ” საპარლამენტო კონტროლის შეფასება [ჩაატარა](#), რამაც არსებული ხარვეზები გამოკვეთა. კვლევით დადგინდა, რომ საპარლამენტო კონტროლის განხორციელების პროცესი საგრძნობლად შეაფერხა 2020 წლის არჩევნების შემდეგ ოპოზიციის მიერ პარლამენტის ბოიკოტმა, რის შედეგადაც შემცირდა კონტროლის მექანიზმების გამოყენება, ხოლო რისი გამოყენებაც მოხდა, „ხშირად უკიდურესად ფორმალურ ხასიათს ატარებდა“.

ასევე, პრობლემად დარჩა პარლამენტის მიერ საკუთარი ვალდებულებების დროული და ეფექტიანი შესრულება, მაგალითად, ანგარიშვალდებულებული ორგანოების ანგარიშების განხილვა და პარლამენტის მიერ გაცემულ რეკომენდაციათა შესრულების მონიტორინგი.

„საერთაშორისო გამჭვირვალობის“ აზრით, საპარლამენტო კონტროლი უსაფრთხოების სექტორზე ასევე არაეფექტურია, რასაც არაერთ პრობლემასთან ერთად, არასათანადო საკანონმდებლო გარანტიებიც განაპირობებს. ამასთან “მთავრობის წევრები პასუხისმგებლობით არ ეკიდებიან საპარლამენტო კონტროლს, განსაკუთრებით, თუკი კონტროლის ინიციატორი ოპოზიციასა. მაგ., ოპოზიციურმა ფრაქციებმა 12-ჯერ დაიბარეს ანგარიშვალდებულებული პირები კომიტეტის სხდომაზე და ისინი არცერთ შემთხვევაში არ გამოცხადდნენ.” რეკომენდაციის სახით, “საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველომ” პარლამენტის წევრებს დამოუკიდებლობის მაღალი ხარისხის გამოვლენისა და საპარლამენტო კონტროლის მექანიზმების უფრო ინტენსიურად გამოყენებისკენ მოუწოდა.

ასევე TI-ს რეკომენდაციით, ოპოზიციის სრულფასოვანი ჩართულობისა და როლის გაძლიერებისთვის მყარი საკანონმდებლო გარანტიები უნდა შეიქმნას, მათ შორის, “საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველომ” დაასახელა ოპოზიციასთან თანამშრომლობის მექანიზმების საჭიროება საპარლამენტო თანამდებობებზე დეპუტატების არჩევის პროცესში, ოპოზიციასთან კონსენსუსის აუცილებლობა დამოუკიდებელი თანამდებობის პირების არჩევისას, პარლამენტის კომიტეტების თავმჯდომარის პოსტების ოპოზიციასთან განაწილება და ა.შ.

მეორე პრიორიტეტის შესრულებასთან დაკავშირებით რეკომენდაციები [წარმოადგინა](#) „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციამაც“. „ქართულმა ოცნებამ“ გაითვალისწინა რეკომენდაციების ნაწილი, თუმცა არა ყველა. კერძოდ, მმართველმა გუნდმა არ გაითვალისწინა საია-ს შემდეგი რეკომენდაციები:

- ინტერპელაციის უნდობლობის პროცედურასთან დაკავშირება;
- „მინისტრის საათთან ერთად“ ე.წ. „სამთავრობო საათის“ პროცედურის დანერგვა;

- ერთ დღეს არაუმეტეს 2 მინისტრის საათის გამართვა, დეპუტატის პასუხგაუცემელი კითხვების „სამთავრობო საათის“ ფორმატში გაჟღერების შესაძლებლობა;
- დეპუტატის უფლებამოსილების განსაზღვრა, რომ მიიღოს პერსონალური მონაცემების, კომერციული ან პროფესიული საიდუმლოების შემცველი ინფორმაცია;
- ფრაქციებისათვის თანამდებობის პირების (პრემიერ-მინისტრი, გენერალური პროკურორი, სუს-ის უფროსი) დაბარების უფლება;
- ყველა თემატური მოკვლევის ვადის ინდივიდუალურად განსაზღვრა;
- თემატური მოკვლევის ჯგუფის ვადის დარღვევის შემთხვევისთვის სამართლებრივი მექანიზმის, მაგალითად, უფლებამოსილების ავტომატურად შეჩერების, შემუშავება;
- თემატური მოკვლევის ჯგუფის წევრთა რაოდენობის შემცირება და მისი შემქმნელი სუბიექტის წევრთა 1/3-ით განსაზღვრა და მასში შემქმნელი სუბიექტის წევრთა მონაწილეობის უზრუნველყოფა, რათა ჯგუფში მხოლოდ მცირე რაოდენობისა და უშუალოდ საკითხით დაინტერესებული წევრების მონაწილეობით მექანიზმი უფრო ეფექტიანი გამხდარიყო;
- მოკვლევის დასკვნის განხილვისთვის პლენარული სხდომის მოწვევა და კომიტეტების უფრო აქტიური ჩართულობა, რათა შემუშავებული რეკომენდაციების აღსრულების კუთხით გარკვეული ნაბიჯები გადადგმულიყო;
- ცალკეული მინისტრისთვის პოლიტიკური პასუხისმგებლობის (უნდობლობის) დაკისრების შესაძლებლობა;
- კონსტიტუციაში ჩანაწერის კვლავ გაჩენა, რომლის თანახმად პრემიერმინისტრის მიერ მთავრობის შემადგენლობის კონკრეტული მოცულობით განახლების შემთხვევაში პარლამენტის განმეორებით ნდობის მიღება საჭირო გახდება;
- ნორმატიული აქტების აღსრულების კონტროლის გაუმჯობესება.

პარლამენტმა [გაითვალისწინა](#) “დემოკრატიის კვლევის ინსტიტუტის” [რეკომენდაცია](#), რომლის მიხედვითაც, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის წლიური ანგარიშის პარლამენტისთვის წარდგენა მხოლოდ უსაფრთხოების სამსახურის უფროსის ვალდებულებად უნდა განსაზღვრულიყო. თუმცა, პარლამენტმა არ განიხილა სხვა რეკომენდაციები, რომლებიც უსაფრთხოების სექტორზე ზედამხედველობის გაძლიერებას ეხებოდა. ამ რეკომენდაციების იგნორირების მიზეზი იყო ის, რომ ამ საკითხებზე თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტში შეიქმნებოდა სამუშაო ჯგუფი. აღსანიშნავია, რომ არასამთავრობო ორგანიზაციების სამუშაო ჯგუფებში მონაწილეობისთვის ხელოვნურად დაწესებული ბარიერების გამო, “დემოკრატიის კვლევის ინსტიტუტმა” აღნიშნული ჯგუფის მუშაობაში მონაწილეობა ვერ შეძლო.

“დემოკრატიის კვლევის ინსტიტუტის” [თანახმად](#), „მიუხედავად იმისა, რომ ახალმა რეგლამენტმა გააძლიერა ნდობის ჯგუფის მანდატი, დაკვირვება აჩვენებს, რომ საპარლამენტო ზედამხედველობა უსაფრთხოების ინსტიტუტებზე ხარვეზიანია. საკანონმდებლო ხარვეზებს შორისაა უსაფრთხოების სექტორში შემავალი უწყებებისთვის მინიჭებული ფართო შესაძლებლობა - თავი აარიდონ ანგარიშვალდებულებას პარლამენტის წინაშე; ასევე, ნდობის ჯგუფის შემადგენლობასთან, მის დაკომპლექტებასთან, საქმიანობის გაუმჭვირვალობასთან დაკავშირებული პრობლემები.

“დემოკრატიის კვლევის ინსტიტუტის” რეკომენდაციაა, გაუქმდეს ნდობის ჯგუფი და მისი უფლებამოსილებები გადაეცეს საქართველოს პარლამენტის თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტს. ხოლო, ნდობის ჯგუფის გაუქმებამდე, “დემოკრატიის კვლევის ინსტიტუტის” რეკომენდაციებია:

- ნდობის ჯგუფის ანგარიშვალდებულების და მისი საქმიანობის გამჭვირვალობის უზრუნველსაყოფად, საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტში აისახოს ნდობის ჯგუფის ვალდებულება, საქართველოს პარლამენტს ყოველწლიურად, ან წელიწადში ორჯერ წარუდგინოს ნდობის ჯგუფის საქმიანობის ანგარიში;
- რეგლამენტის ჩანაწერს, რომელიც ნდობის ჯგუფის დაკომპლექტებას განსაზღვრავს, დაემატოს ჩანაწერი, რაც ნდობის ჯგუფის წევრის დასახელების უფლებას მისცემს არა მხოლოდ ერთ ოპოზიციურ ფრაქციას, არამედ საპარლამენტო ოპოზიციაში შემავალ პოლიტიკურ ჯგუფებს/ფრაქციას/ფრაქციებს;
- ნდობის ჯგუფის სხდომები გაიმართოს სულ მცირე თვეში ერთხელ, რომლის მოწვევის უფლებით ისარგებლებს ნდობის ჯგუფის ნებისმიერი წევრი, რაც საპარლამენტო ოპოზიციას მისცემს შესაძლებლობას, უსაფრთხოების სექტორზე საპარლამენტო ზედამხედველობა მმართველი პარტიისგან დამოუკიდებლად განახორციელოს;
- ნდობის ჯგუფის ვიზიტები შესაბამის უწყებებში უნდა განხორციელდეს შესაბამისი უწყების წინასწარი ინფორმირების გარეშე;
- ნდობის ჯგუფის წევრებისთვის შესაბამის უწყებებს მხოლოდ ისეთი ინფორმაციის მიწოდებაზე შეეძლოთ უარის თქმა, რომელიც მათი საქმიანობის ფარულ ფორმებსა და მეთოდებს ეხება.

ევროკავშირის მეორე პრიორიტეტის ანგარიშვალდებულების და დემოკრატიული ზედამხედველობის კომპონენტზე შეიძლება ითქვას, რომ ის ნაწილობრივ შესრულდა, რადგან საკანონმდებლო ცვლილებების უმრავლესობა ტექნიკური ხასიათის არის და უკვე არსებულ პრაქტიკას აუმჯობესებს. შესაბამისად, არ ხდება საპარლამენტო ანგარიშვალდებულების თვისობრივად გაზრდა.

* * *

ევროკავშირის მეორე პრიორიტეტი ასევე მოიცავს საარჩევნო საკანონმდებლო ჩარჩოს გაუმჯობესებასა და ეუთო/ოდირ-ის და ევროპის საბჭო/ვენეციის კომისიის მიერ ამ პროცესებში გამოვლენილი ყველა ხარვეზის [აღმოფხვრას](#).

მეორე პრიორიტეტის საარჩევნო კომპონენტში აღსანიშნავია საარჩევნო ბარიერის დაწვევის საკითხი. როგორც ოპოზიციისთვის, ისე არასამთავრობო ორგანიზაციებისთვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი თემაა საკონსტიტუციო ცვლილების მეორე და მესამე მოსმენით მიღება და საპარლამენტო არჩევნების ბარიერის დაწვევა 2%-მდე, როგორც ეს იყო შეთანხმებული შარლ მიშელის 19 აპრილის დოკუმენტში. 2021 წელს, "მიშელის დოკუმენტის" ხელმოწერიდან მალევე, ქართულმა ოცნებამ ეს საკონსტიტუციო ცვლილება პირველი მოსმენით მიიღო, თუმცა შემდეგ თაროზე შემოდიო. არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ გამოქვეყნებულ [ხედვაში](#) ხაზგასმულია, რომ სწორედ საარჩევნო ბარიერის დაწვევა არის ყველაზე მნიშვნელოვანი ცვლილება, რომელიც ამ მოთხოვნის ფარგლებში უნდა შეასრულოს “ქართულმა ოცნებამ”.

თავის მხრივ, “ქართული ოცნების” პოზიციას, რომ საარჩევნო ბარიერის შემცირება არ უკავშირდება ევროკავშირის მეორე პირობას და საერთოდ ევროკავშირის მოთხოვნების მიღმაა. უფრო მეტიც, ქართული ოცნების ლიდერების განცხადებით, ბარიერის დაწევა შეიძლება განხილული იქნას მხოლოდ მას შემდეგ, რაც საქართველო მიიღებს ევროკავშირისგან კანდიდატის სტატუსს. სხვა განცხადებებში “ქართული ოცნების” ლიდერებს ნათქვამი [აქვთ](#), რომ თუ ოპოზიცია ნაბიჯებს გადადგამს დეპოლარიზაციის კუთხით, ეს დაეხმარება მათ მიიღონ გადაწყვეტილება საარჩევნო ბარიერის შემცირებასთან დაკავშირებით.

საარჩევნო საკითხებზე პარლამენტმა საკანონმდებლო [პაკეტი](#) 2022 წლის 22 დეკემბერს მიიღო. ის ჯერ საპარლამენტო კომიტეტებში დაამტკიცეს და პლენარულ სესიაზე პირველი მოსმენით მიიღეს, შემდეგ კი ვენეციის კომისიას და ეუთოს გადაუზღავნეს მოსაზრებებისთვის. მანამდე საკანონმდებლო პაკეტი განიხილეს სამუშაო ჯგუფში, რომელშიც ასევე მიიწვიეს ოპოზიციის წარმომადგენლები და არასამთავრობო ორგანიზაციები. აღსანიშნავია, რომ ძირითადად საპარლამენტო ოპოზიციურმა პარტიებმა (“ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა”, “ლელო”, “სტრატეგია აღმაშენებელი”) სამუშაო ჯგუფში მონაწილეობა არ მიიღეს, თუმცა განაცხადეს, რომ შეიმუშავებდნენ ალტერნატიულ კანონპროექტებს და მათ შესაბამის კომიტეტებს წარუდგენდნენ. ასევე ნიშანდობლივია, რომ “ქართულმა ოცნებამ” სამუშაო ჯგუფში არ ჩართო “სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოების” (ISFED) წარმომადგენელი, იმ მოტივით, რომ ეს ორგანიზაცია ითხოვდა ხელისუფლების გადადგომასა და დროებითი მთავრობის დანიშვნას.

“ქართული ოცნების” მიერ წარდგენილ საარჩევნო ცვლილებებში მთავარ სიახლეს უზნების 70%-ში არჩევნების ელექტრონულად ჩატარება [წარმოადგენდა](#). ოპოზიციის ნაწილს ეს ინიციატივა მოსწონს (მაგალითად, „გირჩი“ და „მოქალაქეები“). ოპოზიციის ნაწილი ამ ცვლილებებს მიესალმება, თუმცა არა 70%-ში, არამედ 100%-ში ელექტრონულად ჩატარებას ითხოვს („სტრატეგია აღმაშენებელი“, „ლელო“). საარჩევნო პროცესის დამკვირვებელი არასამთავრობო ორგანიზაციები არჩევნების ელექტრონული წესით ჩატარების იდეას პოზიტიურად აფასებენ, თუმცა კითხვის ნიშნები აქვთ, თუ რატომ იგეგმება ელექტრონული არჩევნების დანერგვა მხოლოდ უზნების 70%-ში და არა 100%-ში, რაც აჩენს ეჭვებს, რომ მმართველმა პარტიამ შესაძლოა უზნები მისთვის სასურველი პრინციპით შეარჩიოს. აღსანიშნავია, რომ ელექტრონული დათვლა, რასაც შემოთავაზებული ცვლილებები ითვალისწინებს, ხელს უწყობს უზანზე საარჩევნო შედეგების უზნის დახურვისთანავე გაგებას, რამაც შეიძლება უზნების ე.წ. „გამწვანების“ საფრთხე შეამციროს. კერძოდ, ცნობილია, რომ ხშირად, როდესაც საარჩევნო უზნების შედეგების დათვლა ჭიანჭურდება, ერთ-ერთი ინსტრუმენტი, რომელსაც ხელისუფლება იყენებს, არის თვლის პროცესში საარჩევნო კომისიის წევრების გადმოხიზვა, ან დაშინება და შემდეგ ხელოვნურად შედგენილ ოქმებზე ხელმოწერა, ანუ, უზნის “გამწვანება”. ეს ძირითადად ხდება სოფლებში არსებულ საარჩევნო უზნებზე. შესაბამისად, თუ დამკვირვებლებსა და უზანზე მყოფ პარტიის წარმომადგენლებს არჩევნების დასრულებისთანავე ექნებათ უზნის ინდიკატიური შედეგი, „გამწვანების“ საფრთხე დრამატულად კლებულობს. ასევე, აღსანიშნავია, რომ ელექტრონული დათვლის ცვლილებას დამატებითი ღირებულება მაშინ

ექნება, თუ ძირითადად სოფლებსა და ნაკლებად მისადგომ ადგილებში მყოფ საარჩევნო უბნებზე დაინერგება.

“ერთიანი ნაციონალური მოძრაობისთვის” მნიშვნელოვანია, რომ საარჩევნო ცვლილებები მოიცავდეს ელექტრონულ არჩევნებს, კერძოდ, ემიგრაციაში მყოფი საქართველოს მოქალაქეების არჩევნებში მონაწილეობის უზრუნველყოფას. აღნიშნული ინიციატივა, ერთი შეხედვით, საკმაოდ პოზიტიურია, რადგან საქართველოს მეტ მოქალაქეს მიეცემა ხმის მიცემის შესაძლებლობა, თუმცა რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხი ღია რჩება. კერძოდ, ვინ ჩაატარებს ელექტრონულ არჩევნებს - უშუალოდ „ცესკო“ თუ „ცესკო“-ს დაკვეთით რომელიმე ავტორიტეტული გამოცდილი კომპანია, როგორ იქნება ემიგრაციაში მყოფი საქართველოს მოქალაქეებისთვის ჩატარებული ელექტრონული არჩევნების უსაფრთხოება უზრუნველყოფილი, როგორ იქნებიან ისინი ზეწოლის ქვეშ ხმის მიცემისგან დაცული, რამდენად მიზანშეწონილი იქნება ელექტრონულად ხმის მიცემის შესაძლებლობის რუსეთში მყოფ საქართველოს მოქალაქეებზე გავრცელება და ა.შ. ამ თემასთან დაკავშირებით, “ქართულ ოცნებას” მხარდაჭერა არ დაუფიქსირებია, შესაბამისად, პარლამენტში მიღებულ ცვლილებებში საზღვარგარეთ მყოფი მოქალაქეებისთვის ელექტრონული კენჭისყრა გათვალისწინებული არ არის.

პარლამენტის მიღებული ცვლილებების პაკეტით იცვლება პარტიების ხარჯვის ზედა ზღვარი. აქამდე დაშვებული ლიმიტი - საქართველოს მშპ-ის 0.1%, ანუ 60 მილიონი ლარი, გახდება საქართველოს მშპ-ის 0.05%, ანუ 30 მილიონი ლარი. ეს ცვლილებები, წესით პოლიტიკურ პარტიებს შორის უფრო თანაბარ კონკურენციას ქმნის. თუმცა, რეალურად, ეს ცვლილება არაფერს მოიტანს, რადგან პოლიტიკური პარტიების ოფიციალური საარჩევნო ხარჯი გაცილებით ნაკლებია 30 მილიონ ლარზე. შესაბამისად, პრობლემური რჩება პარტიების არაოფიციალური და არადეკლარირებული დაფინანსება. მიღებული ცვლილებებით იზრდება ადმინისტრაციული რესურსის უკანონო გამოყენებისთვის ჯარიმა 2 ათასი ლარიდან 4 ათას ლარამდე. ასევე, მოხდება საარჩევნო ადმინისტრაციის წევრების პროფესიული სერტიფიცირება და საარჩევნო ადმინისტრაციის პროფესიული წევრების ასარჩევად სპეციალური კრიტერიუმების დაწესება, რათა გაუმჯობესდეს მათი ნეიტრალურობა და მიუკერძოებლობა. საარჩევნო საჩივრების წარდგენის ვადა 2-დან 3 დღემდე იზრდება, ხოლო თუ უბანზე დათვლილი ხმების რაოდენობა ამომრჩეველთა რაოდენობას 5-ით მაინც აღემატება, ან 10-ით მაინც ნაკლებია, საარჩევნო უბანი ხელახლა გადაითვლება. მოხდება იმ ამომრჩეველთა მარკირებაც, რომლებიც გადასატანი ყუთით სარგებლობენ; გაუმჯობესდება შშმ პირების არჩევნებში მონაწილეობის რეგულაცია; ადგილობრივი სადამკვირვებლო ორგანიზაციების მანდატი გაიზრდება და მათ შეეძლებათ არასაარჩევნო პერიოდში ცესკო-ს სესიებზე დასწრება.

ვენეციის კომისიამ 2022 წლის დეკემბერში [გამოაქვეყნა](#) თავისი შენიშვნები საარჩევნო კოდექსში წარდგენილ ცვლილებებთან დაკავშირებით. კერძოდ, ვენეციის კომისიამ და ეუთოს ადამიანის უფლებების ბიურომ (ODIHR) ერთობლივ დასკვნაში აღნიშნეს, რომ ზოგიერთი ცვლილება ისევ იწვევდა შეშფოთებას და რომ ზოგიერთი ცვლილება არ იყო ადეკვატურად განხილული, ხოლო ზოგი კვლავაც საჭიროებდა ყურადღებას. აღსანიშნავია, რომ ეს ჩანაწერი პარლამენტის თავმჯდომარემ, შალვა პაპუაშვილმა [განმარტა](#), როგორც ტექნიკური ლაფსუსი.

ვენეციის კომისიამ თავის დასკვნაში აღნიშნა, რომ საარჩევნო ცვლილებას ესაჭიროება ფართო პოლიტიკური კონსენსუსი, რაც ამ ცვლილებებზე არ ყოფილა. ვენეციის კომისიამ ასევე გამოყო დამატებითი რეკომენდაციები:

- ა. საარჩევნო ადმინისტრაციის ორგანოების ფორმირებისას რეკრუტირებისა და შერჩევის პროცესის უფრო მეტად გამჭვირვება;
- ბ. ქალაქის მერობისა და მუნიციპალური საბჭოების კანდიდატებისთვის ბინადრობის კრიტერიუმის შემდგომი შემცირება;
- გ. ხმის მიცემის ახალი ტექნოლოგიების გამოყენებისთვის რეგულირების ჩარჩოს მიღება;
- დ. გადათვლის ჩატარების მკაფიო და ყოვლისმომცველი კრიტერიუმების დადგენა;
- ე. საოლქო საარჩევნო კომისიების მიერ საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრების შერჩევის პროცესის გაუმჯობესება;
- ვ. პარტიის მიერ დანიშნული წევრებისთვის ტრენინგ სერტიფიცირების მოთხოვნების გაფართოება;
- ზ. სამართლებრივი კრიტერიუმებით განმარტება, თუ რომელ საარჩევნო უბნებზე იქნება გამოყენებული ელექტრონული საშუალებები;
- თ. ამომრჩევლების მაქსიმალური რაოდენობის შენარჩუნება იმ უბნებისთვის, სადაც გამოყენებული იქნება ელექტრონული საშუალებები;
- ი. ხმის მიცემის ახალი ტექნოლოგიებისადმი საზოგადოებრივი ნდობის ჩამოყალიბება;
- კ. შეზღუდული გადაადგილების მქონე ამომრჩევლებისთვის საარჩევნო ადგილების ადაპტირება;
- ლ. შეზღუდვების გაფართოება ბოლო ორი არჩევნების დროს პარტიასთან აფილირებულ დამკვირვებლებზე;
- მ. უფრო სრულყოფილი და სისტემატური რეგულაციების შემოღება ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენების პრევენციისთვის;
- ნ. საჩივრებისა და აპელაციების წარდგენისა და განხილვის ვადების მეტად გაფართოება საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად.

ამ რეკომენდაციებთან დაკავშირებით “ქართული ოცნების” [პოზიციაა](#), რომ ვენეციის კომისიის მოსაზრებების უმრავლესობა ჯერ კიდევ 2021 წელს იქნა გათვალისწინებული.

აღსანიშნავია, რომ ვენეციის კომისიის მოსაზრებების ნაწილი “ქართულმა ოცნებამ” გაითვალისწინა. კერძოდ, კანონში შევიდა ცვლილებები, რომლითაც ვენეციის კომისიის დასკვნების შესაბამისად [მოწესრიგდა](#) შემდეგი საკითხები:

- ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით კენჭისყრა;
- ზოგიერთი საარჩევნო პროცედურის ელექტრონული საშუალებებით განხორციელება;

- კენჭისყრისა და ხმის დათვლის პროცედურები;
- საარჩევნო დოკუმენტაციის ფორმისა და სახის დადგენა;
- საარჩევნო ბიულეტენების ციფრულ ფორმატში გადაყვანა;
- საუბნო საარჩევნო კომისიის ხელმძღვანელ პირთა არჩევა;
- არჩევნებში ეტლით მოსარგებლე ამომრჩევლის მონაწილეობის წესი;
- საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრისა და ხელმძღვანელი პირის სერტიფიკატის წარდგენისგან გათავისუფლების დროებითი წესი.

ასევე საარჩევნო კანონპროექტებში [შევიდა](#) დამატებითი ცვლილებები. კერძოდ:

- პირველი სხდომის ჩატარება - კომისიის უფლებამოსილების ცნობა იმპერატიულად არჩევნებამდე 30-ე დღეს განხორციელდება;
- ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით არჩევნების ჩატარებასთან დაკავშირებული ნორმები დეტალურად გაიწერება;
- ყველა ამომრჩეველი, მიუხედავად იმისა ტრადიციული ფორმით მიიღებს არჩევნებში მონაწილეობას, თუ ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით, დაექვემდებარება მარკირებას;
- არჩევნების დასრულების შემდეგ ელექტრონული აპარატიდან ამობეჭდილი ფურცელი იქნება წინასწარი შედეგების შემაჯამებელი, ხოლო შემდგომში თითოეული კომისია მყისიერად დაიწყებს ბიულეტენების ხელით დათვლას, რაც შემაჯამებელი ოქმის სახით იქნება წარდგენილი;

ცვლილებები ასევე შეეხო ადგილობრივ დამკვირვებლებთან დაკავშირებით შეზღუდვების გამკაცრებასაც, საარჩევნო კამპანიის დაფინანსების წესების დარღვევისთვის პასუხისმგებლობის დაკისრების ხანდაზმულობის ვადას და არასაარჩევნო პერიოდში ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევაზე რეაგირების ვადებს.

პარლამენტმა გადამუშავებული კანონპროექტი, რომელშიც ვენეციის კომისიის შენიშვნების დიდი ნაწილი გათვალისწინებული იყო, 15 დეკემბერს 88 ხმით მეორე მოსმენით [მიიღო](#), ხოლო 22 დეკემბერს მესამე მოსმენით [დაამტკიცა](#). აღსანიშნავია, რომ ეს პაკეტი პარლამენტმა მრავალპარტიული მხარდაჭერით მიიღო და საარჩევნო კოდექსში შესატან ცვლილებებს მხარი [96-მა](#), ხოლო მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ კანონში ცვლილებებს [93-მა](#) დეპუტატმა [დაუჭირა](#), პაკეტს მხარი არ დაუჭირეს “ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის”, “სტრატეგია აღმაშენებლისა” და “საქართველოსთვის” დეპუტატებმა, ხოლო მხარი დაუჭირეს “ევროპელმა სოციალისტებმა”, “ლელომ”, “გირჩმა”, “მოქალაქეებმა” და “რეფორმების ჯგუფის” დეპუტატებმა ხათუნა სამნიძემ და თეონა აქუბარდიამ.

აღსანიშნავია, რომ პარლამენტის მიერ მიღებული ცვლილებები არ ეხება წინასაარჩევნო პერიოდს და არ უზრუნველყოფს ამომრჩევლების დაშინების, მოსყიდვის და სხვა დარღვევების აღმოფხვრას. „მოქალაქეების“ დეპუტატის და პარლამენტის ვიცე-სპიკერის, ლევან იოსელიანის [შეფასებით](#), მიღებული ცვლილებები “არ გამორიცხავს, რომ წინასაარჩევნო პერიოდში არ განმეორდება ის პრობლემები, რაც აქამდე იყო. საუბარია ხმების მოსყიდვაზე, ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენებაზე და ასე შემდეგ“.

საარჩევნო თემატიკასთან დაკავშირებით ცენტრალური საკითხი, ოპოზიციისთვის, ასევე არასამთავრობო ორგანიზაციების დიდი ნაწილისთვის არის ცესკოს თავმჯდომარის არჩევის წესი, რომლის მიხედვითაც, ის უნდა იქნას კონსენსუსზე დაფუძნებით არჩეული პარლამენტში უმრავლესობის და უმცირესობის მიერ. დღეს არსებული რეალობაა, რომ "შარლ მიშელის დოკუმენტის" შემდეგ პარლამენტმა მიიღო ცვლილებები საარჩევნო კოდექსში, რომლის მიხედვით მოხდა ცესკოს თავმჯდომარის არჩევის წესის შეცვლა. ახალი წესით უბრალო უმრავლესობა ცესკოს თავმჯდომარის ასარჩევად საკმარისი აღარ არის. თუმცა, კანონში ასევე ჩაიდო ანტი-ჩიხური მექანიზმი, რომელმაც საშუალება მისცა "ქართულ ოცნებას" დროებით, 6 თვის ვადით აერჩია მისთვის სასურველი კანდიდატი მოვალეობის შემსრულებლად. ამ საფრთხეზე ოპოზიცია დიდი ხანია საუბრობს. ასე მაგალითად, „სტრატეგია აღმაშენებელი“ ხშირად [ამხვილებს](#) ყურადღებას იმ ფაქტზე, რომ „ქართული ოცნების“ მიერ შემუშავებული კანონპროექტით ცესკოს თავმჯდომარის ერთი და იმავე პირის უვადოდ, მოვალეობის შემსრულებლად დატოვება ხდება შესაძლებელი.

ცესკოს თავმჯდომარის თემაზე საკუთარი კანონპროექტი ოპოზიციამაც [წარადგინა](#) პარლამენტში. შემოთავაზებული [ცვლილებებით](#), ე.წ. „ანტიჩიხური“ მექანიზმის არასწორად გამოყენების აღსაკვეთად უნდა დაწესებულიყო ცესკო-ს თავმჯდომარისა და წევრის მხოლოდ ერთი ვადით არჩევის ლიმიტი, ამასთან ლიმიტი აღარ უნდა გახანგრძლივებულიყო უვადოდ ახალი კანდიდატის არჩევამდე. ეს ცვლილება "ქართულმა ოცნებამ" არ გაითვალისწინა.

ოპოზიციის მიერ შეთავაზებული კანონპროექტი ასევე გულისხმობდა შემდეგ ცვლილებებს:

- ცესკო-ს თავმჯდომარისა და წევრების არჩევის პროცესის გამჭვირვალობის უზრუნველსაყოფად გასაუბრებების საჯაროობა;
- საუბნო საარჩევნო კომისიებში უფლებამოსილი პარტიების მიერ წევრების დანიშვნის უფლების გამოუყენებლობის შემთხვევაში, შესაბამისი ზემდგომი კომისიის მიერ წევრების 17-მდე შევსების წესის გაუქმება და ამ ზღვარის განსაზღვრა 12 წევრით;
- საუბნო საარჩევნო კომისიის ხელმძღვანელად არჩევის უფლების დაბრუნება პარტიების მიერ დანიშნულ კომისიის წევრებისთვის. ასევე, მუხლის გაუქმება, რომლის მიხედვით, ეს უკანასკნელი არ მონაწილეობენ საუბნო საარჩევნო კომისიის რეგისტრატორის ფუნქციის განაწილების წილისყრაში;
- ამომრჩეველთა ერთიანი სიის ფორმირების წესის შეცვლა და შესაძლო მანიპულაციების შედეგად უცხოეთში მყოფი ამომრჩევლების მაგივრად ხმის მიცემის შესაძლებლობის შემცირება;
- იმ მუხლის მოქმედების ვადა გახანგრძლივება, რომლითაც ამომრჩევლებს, რომლებიც მოიხსნენ საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით რეგისტრაციიდან, ან რომელთა რეგისტრაციაც ძალადაკარგულად გამოცხადდა, სააგენტოს გადაწყვეტილებით, ეძლევათ შესაძლებლობა არჩევნებში მონაწილეობა მიიღონ რეგისტრაციის ბოლო მისამართის მიხედვით;
- გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიის ფორმირების წესი შეცვლა: სიაში მოხვედრა შესაძლებელი გახდება კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 6 დღისა, ხოლო მოთხოვნის საჭიროების გადამოწმება მოხდება განცხადებიდან 2 დღეში და დადასტურდება

კომისიის წევრთა სხდომაზე დამსწრეთა არანაკლებ ორი მესამედით; საარჩევნო სუბიექტების თანაბარ პირობებში ჩასაყენებლად, უფლებამოსილ სუბიექტებს, მათ შორის, ამომრჩევლებს, ეძლევათ შესაძლებლობა გაეცნონ კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა

ხელმოწერებიანი სიის საჯარო სარგებლობისთვის განკუთვნილ ვერსიას;

- კენჭისყრაში მონაწილეობა მხოლოდ საქართველოს მოქალაქის პირადობის ელექტრონული მოწმობითა და საქართველოს მოქალაქის პასპორტის მეშვეობით;
- 2032 წლის ჩათვლით ჩასატარებელი საქართველოს პარლამენტისა და მუნიციპალიტეტის ორგანოთა არჩევნებისთვის საარჩევნო უბანზე მისული ამომრჩევლის რეგისტრაცია (ვერიფიკაცია-ელექტრონული რეგისტრაცია), ხმის მიცემა, ხმების დათვლა და შედეგების შემაჯამებელი ოქმის შედგენის პროცედურების განხორციელება ისეთი ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით, რომელიც საარჩევნო ბიულეტენის ქაღალდის მატარებლის ტრადიციული მეთოდით გადათვლის შედეგად იძლევა არჩევნების შედეგების გადამოწმების შესაძლებლობას;
- საზღვარგარეთ მყოფი ამომრჩევლებისთვის არჩევნებში მონაწილეობის შესაძლებლობის გაზრდისთვის ხმის მიცემის არა მარტო დიპლომატიურ წარმომადგენლობებში შესაძლებლობა, არამედ სხვა სახელმწიფოში საარჩევნო უბნების შექმნის შესაძლებლობა არა მხოლოდ საქართველოს საკონსულო აღრიცხვაზე დადგომის საფუძველით, არამედ საზღვარგარეთ მყოფი არანაკლებ 200 ამომრჩევლის მოთხოვნით, მათი ადგილსამყოფელის შესაბამისად.

აღნიშნულ ცვლილებებზე “ლელოს” დეპუტატმა დავით უსუფაშვილმა [შესთავაზა](#) ქართულ ოცნებას, რომ უმრავლესობის და ოპოზიციის პროექტები ვენეციის კომისიაში გაეგზავნათ და საერთო დოკუმენტი კონსენსუსით მიეღოთ, სადაც ვენეციის კომისიის მიერ მოწონებული პუნქტები აისახებოდა. მისი [ტექსტით](#), საარჩევნო საკითხებთან დაკავშირებით ოპოზიცია პოლიტიკური კონსენსუსისა და შეთანხმებისთვის მზად იყო. ოპოზიცია მის პროექტში მხოლოდ იმ ნაწილებს დატოვებდა, რომელსაც ვენეციის კომისია მოიწონებდა და ასევე ხმას მისცემდა უმრავლესობის პროექტში საკითხებს, რომლებსაც ვენეციის კომისია პოზიტიურად შეაფასებდა. საპროცედურო საკითხთა და წესების კომიტეტმა ოპოზიციის შეთავაზებული ცვლილებები განიხილა, თუმცა მხარი არ [დაუჭირა](#).

„სამართლიანი არჩევნებისა“ და „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველოს“ [შეფასებით](#), 12-პუნქტიანი გეგმის შესასრულებლად დაგეგმილი საარჩევნო კანონმდებლობის ცვლილებებით სრულად არ ხდება ეუთო/ოდირისა და ევროპის საბჭო/ვენეციის კომისიის ყველა არსებითი ხასიათის რეკომენდაციის გათვალისწინება. კერძოდ, წარმოდგენილი ცვლილებებით უცვლელად რჩება ცესკოს თავმჯდომარისა და პროფესიული წევრების არჩევის მანკიერი წესი, ასევე, პოლიტიკური პარტიების საბიუჯეტო დაფინანსების ჩამორთმევის შესაძლებლობა, რომელიც მოქმედი კანონით მათ საპარლამენტო საქმიანობასთან გაუმართლებლად არის დაკავშირებული.

ჩვენი შეფასებით, ევროკავშირის მეორე პირობა [ნაწილობრივ შესრულებულია](#). შეიძლება მიღებული კანონების და ცვლილებების რაოდენობით თუ შევხედავთ, ამ პირობის

მეტწილად შესრულება ჩანდეს, მაგრამ მიგვაჩნია, რომ მნიშვნელოვანი რეფორმები ჯერ-ჯერობით განხორციელებული არაა.

იმისთვის, რომ მეორე პირობა სრულად შესრულებულად ჩაითვალოს აუცილებელია შემდეგი ცვლილებების მიღება:

- საარჩევნო ბარიერის შემცირება 2%-მდე;
- შარლ მიშელის შეთანხმების სულისკვეთების მიხედვით ცესკოს თავმჯდომარის ცვლილების წესის მიღება, რაც გულისხმობს ცესკოს თავმჯდომარის ხმების 2/3ით არჩევას და დროებით არჩეული თავმჯდომარის მეშვეობით ცესკოს მართვის პრაქტიკის შეცვლას;
- ისეთი საარჩევნო ცვლილებების მიღება, რომლებიც მინიმუმამდე დაიყვანს ე.წ. “კარუსელს”, მოსყიდვასა და წინასაარჩევნო ზეწოლას. აღნიშნულის მისაღწევად საკანონმდებლო ცვლილებების გარდა, მნიშვნელოვანია პოლიტიკური ნება და გადაწყვეტილება ქართული ოცნების მხრიდან.

პირობა 3. „მიიღოს და განხორციელოს მართლმსაჯულების რეფორმის გამჭვირვალე და ეფექტიანი სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2021 წლის შემდგომი პერიოდისათვის, რომელიც დაეფუძნება ფართო, ინკლუზიურ და პარტიათა შორის წარმართულ საკონსულტაციო პროცესს; უზრუნველყოს, რომ მართლმსაჯულების მთელი ჯაჭვი იყოს სრულებით, ჭეშმარიტად დამოუკიდებელი, ანგარიშვალდებული და მიუკერძოებელი, ასევე დაიცვას შტოებს შორის ძალაუფლების განაწილება; სახელდობრ, უზრუნველყოს ყველა სასამართლო და საგამოძიებო ინსტიტუტის ჯეროვანი ფუნქციონირება და კეთილსინდისიერება, განსაკუთრებით უზენაესი სასამართლოსი და გადაჭრას ყველა პრობლემა, რომელიც გამოვლინდა მოსამართლეთა ნომინირების ყველა დონეზე, ასევე გენერალური პროკურორის შემთხვევაში; გაატაროს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ჯეროვანი რეფორმა და დანიშნოს უმაღლესი საბჭოს დანარჩენი წევრები. ყველა ეს ზომა უნდა გატარდეს ევროპული სტანდარტებისა და ვენეციის კომისიის რეკომენდაციების სრული დაცვით“

ევროკავშირის მესამე პრიორიტეტი სისტემურად ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან რეფორმას - სასამართლოს დამოუკიდებლობას ეხება. საქართველოში სასამართლოს დამოუკიდებლობის პრობლემა, როგორც მრავალი შემფასებელი [წერს](#), კავშირშია სასამართლო სისტემაში ე.წ. კლანის არსებობასთან. „კლანი“ არის მოსამართლეთა ჯგუფი, რომელიც გარიგებაში არის ხელისუფლებასთან და ასრულებს მათ პოლიტიკურ მითითებებს.

მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლოს დამოუკიდებლობა ყველასთვის მნიშვნელოვანი პრიორიტეტია, ბოლომდე ნათელი არ არის, რა კონკრეტული საკანონმდებლო რეფორმები უნდა გატარდეს სასამართლოს დამოუკიდებლობის მისაღწევად. კერძოდ, 2021 წელს სასამართლოს რეფორმა ასევე იყო "შარლ მიშელის შეთანხმების" ნაწილი. თუმცა, მაშინ,

შეთანხმების დადებიდან მალევე “ქართულმა ოცნებამ” აღებული ვალდებულების საწინააღმდეგოდ უვადოდ პოლიტიკური ლოიალობის ნიშნით დანიშნა უზენაესი სასამართლოს ოთხი მოსამართლე. ამ დანიშვნას ევროკავშირის საგარეო სამსახურის პრესსპიკერი გამოეხმაურა, რომელმაც საგანგებოდ გაკეთებულ [განცხადებაში](#) აღნიშნა, რომ ამგვარი დანიშვნების განხორციელება ეწინააღმდეგება ეუთო/ოდირის და ვენეციის კომისიის რეკომენდაციებს და 19 აპრილის პოლიტიკური შეთანხმების ფარგლებში საქართველოს ლიდერების მიერ აღებულ ვალდებულებას მართლმსაჯულების რეფორმირების შესახებ.

აღსანიშნავია, რომ სასამართლო სისტემაში ე.წ. კლანის ლიდერების დანიშვნა 2022 წელსაც გაგრძელდა. მაგალითად, ლევან მურუსიძე და დიმიტრი გვრიტიშვილი, რომლებიც ე.წ. „კლანის“ წევრებად და ხელმძღვანელებად მიიჩნევიან, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მოსამართლე წევრებად იქნენ არჩეული, ხოლო თბილისის სააპელაციო სასამართლოს თავჯდომარედ მეორე ხუთწლიანი ვადით იქნა დანიშნული მიხეილ ჩინჩალაძე. ეს დანიშვნები, [უპოზიციისა](#) და არასამთავრობო [ორგანიზაციების წარმომადგენლების შეფასებით](#), ეწინააღმდეგება ევროკავშირის მესამე პრიორიტეტს და სერიოზულ დარტყმას აყენებს სასამართლოს დამოუკიდებლობას.

მესამე პრიორიტეტის შესრულების მიზნით “ქართულმა ოცნებამ” იურიდიულ კომიტეტთან შექმნილი სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში შეიმუშავა სასამართლო რეფორმის სამოქმედო გეგმა, რომლის საფუძველზე პარლამენტში წარადგინა საკანონმდებლო პაკეტი. “ქართულმა ოცნებამ” სასამართლო სისტემის რეფორმის სამოქმედო გეგმა 2022 წლის ოქტომბერში [წარადგინა](#). იურიდიული კომიტეტის თავმჯდომარის ანრი ოხანაშვილის თქმით, დოკუმენტი სამუშაო ჯგუფმა „მაქსიმალური ჩართულობით“, მათ შორის, ომბუდსმენის ოფისის მონაწილეობით მოამზადა და ჯგუფის წევრებისგან მიღებული რეკომენდაციებიც გაითვალისწინა. თუმცა, სახალხო დამცველის მოადგილის, გიორგი ბურჯანაძემ [განაცხადა](#), რომ „სასამართლო რეფორმაზე მომუშავე სამუშაო ჯგუფის მიერ არ იქნა გაზიარებული რეკომენდაციები, რომლებიც წარმოდგენილი იყო სამოქალაქო საზოგადოების, სახალხო დამცველის აპარატის და აშშ-ის საელჩოს მიერ“. აღსანიშნავია, რომ “საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია” და “სოციალური სამართლიანობის ცენტრი” თავდაპირველად სამუშაო ჯგუფში მონაწილეობდნენ, თუმცა “ქართული ოცნების” გადაწყვეტილების გამო, არ დაეშვათ ISFED არჩევნებთან დაკავშირებულ სამუშაო ჯგუფში, მათ სამუშაო ჯგუფებში მონაწილეობა [შეაჩერეს](#).

სასამართლოსთან დაკავშირებით „ქართული ოცნების“ სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა [მოიცავს](#) შემდეგ საკითხებს:

- მოსამართლეებისა და სასამართლო მოხელეების ოპტიმალური რაოდენობის უზრუნველყოფა, დაკისრებული ამოცანებისა და მოვალეობების გონივრულ ვადაში შესასრულებლად და საქმიანობის მაღალი ხარისხის შესანარჩუნებლად;
- სასამართლოში საქმეთა ნაკადის შემცირება და სასამართლოს გადატვირთულობის პრობლემის მოგვარება, რისთვისაც აუცილებელია დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების სათანადო განვითარება და ხელშეწყობა, როგორც არბიტრაჟის, ისე მედიაციის მიმართულებით;

- სასამართლო გადაწყვეტილებების დასაბუთების ხარისხის გაუმჯობესება და მოსამართლეთა და სასამართლოს მოხელეთა პროფესიული განვითარების კიდევ უფრო ხელშეწყობა;
- ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიდგომების დანერგვის მექანიზმების გაუმჯობესება;
- მოსამართლეთა სოციალური დაცვის გარანტიების გაძლიერება, ასევე, მართლმსაჯულების გამჭვირვალობასთან დაკავშირებული საკითხების კიდევ უფრო განვითარება;
- საზოგადოების ინფორმირებულობისა და მასთან კომუნიკაციის გაზრდის გზით სასამართლოს მიმართ ნდობის კიდევ უფრო გაძლიერება;
- სასამართლოს დისკრედიტაციისკენ მიმართული დეზინფორმაციის თავიდან აცილების მექანიზმების გაუმჯობესება;
- ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ინსტიტუტის შემდგომ გაძლიერება;
- სასამართლოში საქმის წარმოებასთან დაკავშირებით ელექტრონული საშუალებების გამოყენების პრაქტიკის გაფართოება;
- მატერიალურ-ტექნიკური და ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება, ახალი სერვისების დანერგვა;
- შშმ პირებისთვის სრულად ადაპტირებული გარემოს უზრუნველყოფა, აგრეთვე ბავშვის საუკეთესო ინტერესის გათვალისწინებით სათანადო გარემოს შექმნა;
- თარჯიმნის სერვისის გაუმჯობესება, რათა სამართლიანი სასამართლოს უფლების დაცვა ჯეროვნად იქნეს უზრუნველყოფილი;
- იუსტიციის უმაღლესი სკოლის გაძლიერება, რათა მან ჯეროვნად შეძლოს სათანადო რაოდენობის იუსტიციის მსმენელთა მომზადება, რაც აუცილებელია 2025 წლის 1 იანვრიდან მოსამართლეთა თანამდებობაზე უვადოდ განწესების პროცესის შეუფერხებლად წარმართვისათვის;
- საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტით პარლამენტის მიერ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს არამოსამართლე წევრთა არჩევის პროცედურაში საბჭოს წევრობის კანდიდატის კომიტეტის საჯარო სხდომაზე მოსმენის ვალდებულების განსაზღვრა;
- საქართველოს მოსამართლეთა კონფერენციის მიერ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მოსამართლე წევრის არჩევის პროცესში საბჭოს წევრობის კანდიდატებისთვის მოსამართლეთა კონფერენციისთვის თავისი ხედვების წარდგენის შესაძლებლობის მიცემა;
- საკანონმდებლო ცვლილების განხორციელება ღია სასამართლო სხდომის შედეგად მიღებული აქტების საჯარო ინფორმაციის სახით გაცემის უზრუნველსაყოფად, საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის გადაწყვეტილების შესაბამისად.

სამოქმედო გეგმაზე დაყრდნობით 2022 წლის ნოემბერში „ქართულმა ოცნებამ“ პარლამენტის ბიუროს „საერთო სასამართლოების შესახებ“ ორგანულ კანონში ცვლილებების პროექტი [წარუდგინა](#), რომელიც განსახილველად იურიდიულ საქმეთა კომიტეტს გადაეცა. „ქართული ოცნება“ პროექტზე ვენეციის კომისიისა და ეუთო/ოდირის დასკვნებს ელის 2023 წლის მარტში. უნდა აღინიშნოს, რომ ვენეციის კომისიამ "ქართული ოცნების" მიერ 2021 წლის დეკემბერში საერთო სასამართლოების შესახებ კანონში მიღებული ცვლილებები [გაკრიტიკა](#). ეს ცვლილებები განსაზღვრავდა მოსამართლეთა გადაცდომებისთვის ახალ საფუძვლებს და მოსამართლეთა ხელახალი წარდგინების, სხვა სასამართლოში მივლინებისა და დაქვეითების შეცვლილ წესებს. ვენეციის კომისიის ეს მოსაზრებები, "ქართული ოცნების" სამოქმედო გეგმაში გამოსწორებული არ არის.

“ქართული ოცნების” მიერ მომზადებული საკანონმდებლო პაკეტი შემდეგ ცვლილებებს [ითვალისწინებს](#):

- დგინდება ღია სასამართლო სხდომის შედეგად მიღებული სასამართლო აქტის, დაშტრიხვის გარეშე, ნებისმიერი დაინტერესებული პირისთვის საჯარო ინფორმაციის სახით გაცემის წესი;
- უმჯობესდება რაიონული (საქალაქო), ან სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლის ვაკანტურ თანამდებობაზე პირის განწესების წესი. კერძოდ, დგინდება, რომ საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო დასახელებულ მოსამართლეებს დასაბუთებისა და გამჭვირვალობის იმავე სტანდარტით დანიშნავს, როგორც ეს გათვალისწინებულია იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატის შერჩევის პროცედურით;
- დგინდება შეზღუდვა უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე ასარჩევად წარმართული პროცესის ფარგლებში მონაწილე იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრის მიმართ, თუ საჩივრის განხილვის შედეგად უზენაესი სასამართლოს საკვალიფიკაციო პალატა დაადგენს საბჭოს შესაბამისი წევრის მიკერძოებას;
- იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მოსამართლე წევრის არჩევის პროცედურაში მონაწილე საბჭოს წევრობის კანდიდატს უფლება ეძლევა, კენჭისყრამდე მიმართოს მოსამართლეთა კონფერენციას და წარუდგინოს თავისი ხედვა და მოსაზრება;
- დგინდება იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს არამოსამართლე წევრების არჩევისას მათი საჯარო მოსმენის ვალდებულება. კერძოდ, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატების საქართველოს კანონმდებლობასთან შესაბამისობის დადგენის მიზნით, პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტი საჯარო სხდომაზე თითოეულ ასეთ კანდიდატს მოუსმენს.

სამოქალაქო საზოგადოებამ მესამე პრიორიტეტის შესრულება 6 საკითხს [დაუკავშირა](#).

პირველი საკითხი ეხებოდა სასამართლო რეფორმის ახალი სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის მიღებას და განხორციელებას. ამ მოთხოვნის ქვეშ არასამთავრობო სექტორი გულისხმობდა ინკლუზიურ მრავალპარტიულ ფორმატში, როგორც ეს ევროკავშირის მიერ იყო მოთხოვნილი, სასამართლო რეფორმის სტრატეგიის შემუშავებას. მიუხედავად იმისა,

რომ სამოქმედო გეგმა “ქართულმა ოცნებამ” მართლაც დაამტკიცა, ის არ ყოფილა არც მრავალპარტიული და არც ინკლუზიური ფორმატის შედეგად მიღებული.

მეორე და ალბათ ყველაზე მთავარი საკითხი ეხებოდა იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს საფუძვლიან რეფორმას. აქ არასამთავრობო სექტორი გულისხმობდა მოსამართლეთა შერჩევის და დანიშვნის შესახებ გადაწყვეტილებების მიღების პრინციპად ორმაგი 2/3-ის სისტემის მიღებას. ამ პრინციპის მიხედვით გადაწყვეტილებები უნდა მიღებული ყოფილიყო მოსამართლე წევრების 2/3-ის და არამოსამართლე წევრების 2/3-ის თანხმობის შემთხვევაში.

ეს პრინციპი “ქართული ოცნების” მიერ უარყოფილი [იქნა](#), როგორც არაფრის მომცემი და ოპოზიციისთვის ვეტოს მიმცემი. ასევე, ქართული ოცნების მტკიცებით, მსგავსი მოდელი არსად მსოფლიოში არ მოქმედებს.

არასამთავრობო ორგანიზაციები ასევე ითხოვდნენ, რომ პარლამენტის მიერ უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეების დანიშვნის გადაწყვეტილებები უნდა დაფუძნებოდა ფართო საპარლამენტო კონსენსუსს, კერძოდ მმართველ გუნდს და ოპოზიციას შორის თანხმობას და მაღალ საპარლამენტო კვორუმს (პარლამენტის $\frac{3}{5}$ -ის უმრავლესობა). “ქართულმა ოცნებამ” არც ეს მოთხოვნა გაითვალისწინა.

სამოქალაქო სექტორი ცალკე გამოყოფდა პარლამენტის მიერ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს დარჩენილი არამოსამართლე წევრების დანიშვნის აუცილებლობას ფართო კონსენსუსის საფუძველზე. პარლამენტმა 2022 წლის 30 სექტემბერს გამოაცხადა იუსტიციის უმაღლეს საბჭოსთვის არამოსამართლე წევრთა შერჩევის კონკურსი. არასამთავრობო ორგანიზაციები 32 კანდიდატიდან 5ს უცხადებენ მხარდაჭერა - ლიკა საჯაიას, ანა აბაშიძეს, დიმიტრი ხაჩიძეს, სულხან სალამესა და გიორგი ბურჯანაძეს. 2022 წლის დეკემბერში პარლამენტმა იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს არამოსამართლე წევრების მოსმენა [გამართა](#), თუმცა “ქართულ ოცნებასა” და ოპოზიციას შორის კანდიდატების ირგვლივ კონსენსუსი ვერ [შედგა](#) და იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს არამოსამართლე წევრების არჩევის საკითხის კენჭისყრა საგაზაფხულო სესიისთვის [გადავადდა](#). “ქართული ოცნების” თავმჯდომარის ირაკლი კობახიძის [განცხადებით](#), 2023 წლის დასაწყისში გაგრძელდება იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრებზე კონსენსუსის ძიება.

არასამთავრობო ორგანიზაციების მეოთხე მოთხოვნა ეხებოდა უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეების ყველა ბოლოდროინდელი დანიშვნის შეფასებას და მიღებული გადაწყვეტილებების გადახედვას. კერძოდ, საუბარია საპარლამენტო კომისიის შექმნაზე, რომელიც მიიღებდა დადგენილებას სასამართლო სისტემაში არსებულ პრობლემებზე და გადაამოწმებდა აქამდე დანიშნულ პირებს. ეს მოთხოვნა ქართულ ოცნებას არც განუხილავს.

სამოქალაქო საზოგადოების მეხუთე მოთხოვნა უკავშირდებოდა გენერალური პროკურორის დანიშვნის წესის შეცვლას. ამ მხრივ, „19 აპრილის შეთანხმებით“ [განსაზღვრული](#) პროკურორის დანიშვნის წესის დამტკიცების შესახებ საკონსტიტუციო ცვლილებები [პარლამენტმა მიიღო](#). ცვლილებების თანახმად, მომდევნო ორი მოწვევის პარლამენტი გენერალურ პროკურორს სრული შემადგენლობის სამი მეხუთედის უმრავლესობით ანუ 90 ხმით აირჩევს. თუ აღნიშნული წესით პარლამენტი გენერალურ

პროკურორს ორჯერ ვერ აირჩევს, მაშინ გენერალური პროკურორის არჩევა სრული შემადგენლობის უმრავლესობით ანუ 76 ხმით (ანტი-ჩიხური მექანიზმით) მოხდება. ამ შემთხვევაში, გენერალური პროკურორის უფლებამოსილების ვადა იქნება ერთი და არა ექვსი წელი, როგორც ეს 90 ხმით არჩევის შემთხვევაშია გათვალისწინებული. შეიძლება ითქვას, რომ აღნიშნულ საკითხზე კონსენსუსი შედგა და საკონსტიტუციო ცვლილებების მიღებას მხარი მმართველ პარტიასთან ერთად, „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობის“ და სხვა ოპოზიციური პარტიების წევრებმაც დაუჭირეს. ნიშანდობლივია, რომ პაკეტის წარდგენის დროს, “ქართული ოცნების” დეპუტატები ამ პაკეტს წარმოადგენდნენ არა როგორც მაღალი კვორუმით გენერალური პროკურორის არჩევის დოკუმენტს, არამედ პირდაპირ როგორც მოკლე ვადით, მხოლოდ ერთი წლით რვაჯერ ზედიზედ გენერალური პროკურორის არჩევის წესს. ამ ცვლილებას ქართული ოცნების ლიდერები „სამართლებრივ ნონსენსს“ [უწოდებდნენ](#), თუმცა აღნიშნავდნენ, რომ დათმობის სახით იღებდნენ ამ წესს.

სამოქალაქო სექტორის მეექვსე მოთხოვნა ეხებოდა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 7 ივნისის გადაწყვეტილების აღსრულებას, რომლის [თანახმად](#), ღია სხდომის შედეგად მიღებული სასამართლოს აქტები საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი უნდა გახდეს. აღსანიშნავია, რომ “ქართულმა ოცნებამ” საერთო სასამართლოების შესახებ ორგანულ კანონში შესატანი ცვლილებების პარლამენტში ინიცირებულ პროექტში ეს საკითხი გაითვალისწინა, თუმცა, არასამთავრობო ორგანიზაციების ნაწილის აზრით, ეს ცვლილებები საკმარისი არ არის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების სრულად აღსასრულებლად.

ზოგიერთ არასამთავრობო ორგანიზაციას ასევე დამატებით ჰქონდა წინადადებები მესამე პრიორიტეტის ფარგლებში. კერძოდ, „დემოკრატიის კვლევის ინსტიტუტმა“ შემდეგი რეკომენდაციები [წარადგინა](#):

- იუსტიციის საბჭოს არამოსამართლე წევრების არჩევის დროს კანდიდატთა საჯარო მოსმენა, რაც მოიცავს მათი ხედვის და ოთხწლიანი სამოქმედო გეგმის წარდგენას, კითხვა-პასუხს დეპუტატთა და დამსწრე პირთა მხრიდან; წევრების შერჩევა უნდა გაიმართოს პოლიტიკურ ჯგუფებს შორის წინასწარი კონსულტაციების შედეგად, რათა უზრუნველყოფილ იქნას მრავალპარტიული ჩართულობით საჭირო ხმების მობილიზება და არა მხოლოდ მინიმალური რაოდენობის (90 ხმა) მოგროვება; არამოსამართლე წევრის არჩევა უნდა მოხდეს ღია კენჭისყრით, პლენარულ სხდომაზე საკითხის განხილვის შემდეგ;
- იუსტიციის საბჭოში არ უნდა იყვნენ მოსამართლეები, რომლებსაც უკავიათ სასამართლოს თავმჯდომარის (თავმჯდომარის მოადგილის, კოლეგიის, პალატის თავმჯდომარის) თანამდებობა;
- იუსტიციის საბჭოს წევრების განმეორებითი არჩევა უნდა შეიზღუდოს;
- მოსამართლის მივლინების კონკრეტული საფუძვლები უნდა განისაზღვროს კანონით. უნდა აღდგეს მოსამართლის მივლინების 2021 წლის დეკემბრის ცვლილებამდე არსებული პროცედურა;
- საპარლამენტო ფორმატში უნდა შეფასდეს სასამართლო რეფორმის ოთხი ტალღის იმპლემენტაცია - პრაქტიკაში რეფორმით მიღებული სიკეთეები და არსებული

გამოწვევები. შეფასება უნდა დაეფუძნოს არა მხოლოდ მმართველი პარტიის, არამედ სხვა პოლიტიკური ჯგუფების, პროფესიული წრეების თუ საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მიერ შემუშავებულ დოკუმენტებს თუ მოსაზრებებს;

- მართლმსაჯულების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა უნდა შემუშავდეს რეფორმის ოთხი ტალღის შედეგების შეფასების გათვალისწინებით.

ეს ცვლილებები “ქართულ ოცნებას” თავის საკანონმდებლო პაკეტში არ გაუთვალისწინებია.

კოალიციამ „დამოუკიდებელი და გამჭვირვალე მართლმსაჯულებისთვის“ „ქართული ოცნების“ მიერ შემოთავაზებული რეფორმების გეგმა კრიტიკულად შეაფასა. კოალიციის წარმომადგენლების განცხადებით, „ქართული ოცნების“ სასამართლო რეფორმის დოკუმენტი უგულებელყოფს მართლმსაჯულების სისტემაში არსებულ ძირითად პრობლემებს, როგორცაა ძალაუფლების კონცენტრაცია და „კლანური“ გავლენები. ასევე, მათი თქმით, საპარლამენტო უმრავლესობამ არ განიხილა სასამართლო სისტემაში არსებული ვითარების სრულყოფილი და სიღრმისეული შეფასების საკითხი.

„ქართული ოცნების“ მიერ ინიცირებულ პაკეტი ასევე კრიტიკულად შეაფასა ოპოზიციამ. ოპოზიციურ პარტიებს მიაჩნიათ, რომ ცვლილებები კოსმეტიკური ხასიათისაა და მთავარ პრობლემას, სასამართლოში ე.წ. „კლანის“ არსებობას არ აგვარებს, რადგან „ქართულ ოცნებას“ სასამართლოზე მართვისა და კონტროლის დაკარგვა არ სურს.

„ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ დეპუტატის, ხატია დეკანოიძის, განცხადებით, თუ სასამართლოში დარჩება „კლანი“ და მას არ შეეხება რეფორმა, მეექვსე პრიორიტეტი არ ჩაითვლება შესრულებულად. ლევან ბეჟაშვილის, თანახმად, „დღეს, სასამართლოში მთავარი პრობლემაა ხელისუფლების ზეგავლენა მოსამართლეების საქმიანობაზე, მათ დანიშვნაზე, მივლინებებზე და დაწინაურებებზე. პარტია „საქართველოსთვის“ დეპუტატი მიხეილ დაუშვილი ამტკიცებს, რომ „ქართულმა ოცნებამ“ შემოგვთავაზა მხოლოდ და მხოლოდ კოსმეტიკური ცვლილებები, რომლებიც რეალურად ვერც სასამართლოს დამოუკიდებლობას და მიუკერძოებლობას ვერ განაპირობებს“. „სტრატეგია აღმაშენებლის“ ლიდერის, გიორგი ვაშაძის, შეფასებითაც, „ქართული ოცნების“ შემოთავაზებული ცვლილებები მხოლოდ კოსმეტიკური ხასიათისაა და არ ეხება ე.წ. „კლანის“ დამარცხების საკითხს. „მოქალაქეების“ ლიდერის, ალექსანდრე ელისაშვილის, განცხადებით, „ქართული ოცნებისთვის“ იმდენად მნიშვნელოვანია “სასამართლოს მართვა და კონტროლი“, რომ მნიშვნელოვანი და სერიოზული ცვლილებების დიდი მოლოდინი არ აქვს.

სასამართლო რეფორმასთან დაკავშირებით პოლიტიკურმა პარტია „ლელომ“ საკუთარი გეგმა შეიმუშავა და წარადგინა. ამასთან, ამ პაკეტის დიდი ნაწილი “ლელომ” და “სტრატეგია აღმაშენებელმა” 2021 წელს დაარეგისტრირეს პარლამენტში. სხვა თემებს შორის, ეს პაკეტი შეეხება რაიონული (საქალაქო) და სააპელაციო სასამართლოების თავმჯდომარეების, კოლეგიებისა და პალატების თავმჯდომარეების არჩევითობას, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა წარდგენის წესის ცვლილებას, მოსამართლეების თანამდებობაზე გამწესებას, სამწლიანი გამოსაცდელი ვადისა და მოსამართლის კონსკურსის გარეშე დაწინაურების გაუქმებას, მოსამართლეთა პერიოდული შეფასების სისტემას, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მოსამართლე წევრების კვოტებს,

იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მოსამართლე წევრების არჩევის პროცედურას, მოსამართლეთა ასოციაციას, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მდივნის არჩევას, დამოუკიდებელი ინსპექტორის არჩევის წესს, იუსტიციის უმაღლესი სკოლის დამოუკიდებელი საბჭოს ფორმირების წესს, დისციპლინური სამართალწარმოების ოპტიმიზაციას, სასამართლოს გადაწყვეტილებებში პერსონალური მონაცემების გამჟღავნების საკითხს და ა.შ. “ლელოს” ეს საკანონმდებლო პაკეტი “ქართულ ოცნებას” არ განუხილავს.

* * *

ჩვენი შეფასებით, სასამართლოს დამოუკიდებლობის კუთხით ევროკავშირის მესამე პრიორიტეტი არ არის შესრულებული. მართალია “ქართულმა ოცნებამ” შეცვალა გენერალური პროკურორის არჩევის წესი და შეიმუშავა სასამართლო რეფორმასთან დაკავშირებული სამოქმედო გეგმა და საკანონმდებლო პაკეტი, რომელზეც ვენეციის კომისიის დასკვნას ელოდება, ბევრი სხვა მნიშვნელოვანი საკითხი ჯერ კიდევ მოუგვარებელი რჩება. კერძოდ, იმისთვის, რომ მესამე პრიორიტეტი შესრულდეს, მნიშვნელოვანია:

- იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ფუნდამენტური რეფორმა, რაც, სხვა საკითხებს შორის, ასევე მოიცავს მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღების დროს არამოსამართლე წევრების როლის გაზრდას და ორმაგი 2/3-ის პრინციპის დანერგვას;
- უზენაესი სასამართლოს წევრების დანიშვნის წესის გადახედვა და იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ახალი წევრების დანიშვნა;
- სისტემური რეფორმის გატარება, რომელიც გამორიცხავს „კლანის“ გავლენას სასამართლო სისტემაზე.

პირობა 4. “გაამლიეროს ანტი-კორუფციული სააგენტოს დამოუკიდებლობა, რომელიც თავს მოუყრის ყველა საკვანძო ანტი-კორუფციულ ფუნქციას; განსაკუთრებით კი, საგულდაგულოდ გადაჭრას მაღალი დონის კორუფციის შემთხვევები; აღჭურვოს ახლადდაარსებული სპეციალური საგამომიებო სამსახური და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სააგენტო იმ რესურსებით, რომლებიც მათ მანდატს შეესაბამება და უზრუნველყოს მათი ინსტიტუციური დამოუკიდებლობა”

ევროკავშირის მეოთხე პრიორიტეტი მოიცავს ორ კომპონენტს - (1) დამოუკიდებელი ანტი-კორუფციული სააგენტოს შექმნას და (2) სპეციალური საგამომიებო სამსახურის და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სააგენტოს გაძლიერებას და დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფას.

სამეზობლო პოლიტიკისა და გაფართოების საკითხებში ევროკომისიის, ოლივერ ვარჰეის, [განცხადებით](#), „საქართველო საკმაოდ წინ არის [კორუფციასთან ბრძოლის მიმართულებით], თუმცა, ბევრი მუშაობა [მოუწევს] იმისთვის, რომ ანტიკორუფციული სააგენტო იყოს სრულად დამოუკიდებელი...“, რაც მიუთითებს, რომ დამოუკიდებელი ანტიკორუფციული სააგენტოს შექმნას ევროკავშირი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს.

ოპოზიციური [პარტიების](#) და სამოქალაქო [საზოგადოების](#) მიერ გავრცელებულ ხედვებში ასევე მოთხოვნილია დამოუკიდებელი ანტიკორუფციული სააგენტოს შექმნა. სამოქალაქო სექტორის აზრით, ანტიკორუფციული სააგენტოს საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები უნდა იყოს საჯარო სამსახურში კორუფციის პრევენცია, თანამდებობის პირების მიერ „საჯარო დაწესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ კანონით დადგენილი ნორმების კონტროლი და კორუფციული დანაშაულებების მიუკერძოებელი და ეფექტიანი გამოძიება.

მეოთხე პრიორიტეტის შესასრულებლად „ქართულმა ოცნებამ“ ანტიკორუფციული ბიუროს შექმნის გადაწყვეტილება და შესაბამისი კანონი [მიიღო](#). კანონის მიხედვით, ანტიკორუფციული ბიუროს ძირითადი ამოცანა კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის ხელშეწყობა იქნება. ბიურო ზედამხედველობას გაუწევს კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის ზოგადი პოლიტიკის განმსაზღვრელი დოკუმენტის და ეროვნული ანტიკორუფციული სტრატეგიის შესრულებას. ბიურო ასევე კოორდინაციას გაუწევს სათანადო ორგანოების, ორგანიზაციებისა და თანამდებობის პირების საქმიანობას. ასევე, ანტიკორუფციულ ბიუროს დაევალება მაღალი თანამდებობის პირების ქონების დეკლარაციების მონიტორინგი, მამხილებლების დაცვის გაუმჯობესება და პოლიტიკური პარტიების დაფინანსების მონიტორინგი. ანტიკორუფციული ბიურო ანგარიშვალდებული იქნება პარლამენტისა და უწყებათაშორისი ანტიკორუფციული საბჭოს წინაშე. კერძოდ, ბიუროს ხელმძღვანელი წლიურ ანგარიშს პარლამენტს წარუდგენს, ხოლო პერიოდულ ანგარიშებს წარუდგენს უწყებათაშორის ანტიკორუფციულ საბჭოს. აღსანიშნავია, რომ დეკლარაციების მონიტორინგის, პარტიების დაფინანსების მონიტორინგის და მამხილებლების დაცვის გაძლიერება ასევე მოთხოვნილი იყო არასამთავრობო ორგანიზაციების [მიერ](#).

ანტიკორუფციული ბიუროს დამოუკიდებლობას დიდწილად განსაზღვრავს მისი უფროსის დანიშვნის წესი და პოლიტიკური ანგარიშვალდებულება. „ქართული ოცნების“ მიერ ბიუროს ხელმძღვანელთან დაკავშირებით შემუშავებული იქნა შემდეგი წესი: ანტიკორუფციული ბიუროს უფროსის კანდიდატურებს ღია კონკურსის საფუძველზე, სახელმწიფო უწყებებისა და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლების მონაწილეობით შექმნილი საკონკურსო კომისია შეარჩევს და თანამდებობაზე დასანიშნად პრემიერ-მინისტრს წარუდგენს, ხოლო პრემიერმინისტრი წარდგენილი კანდიდატებისგან შეარჩევს და თანამდებობაზე [\[6 წლის ვადით\]](#) დანიშნავს ანტიკორუფციული ბიუროს უფროსს. ამ წესს უკვე მოყვა კრიტიკა, რადგან პრემიერ-მინისტრის მიერ ბიუროს ხელმძღვანელის დანიშვნა წარმოქმნის რისკს, რომ ბიურო დამოუკიდებელი არ იქნება და მისი გამოყენება პოლიტიკური მიზნებისთვის მოხდება. კრიტიკის პასუხად, „ქართული ოცნების“ თავმჯდომარემ, ირაკლი კობახიძემ, [განაცხადა](#), რომ „საუბარი იმაზე, რომ პრემიერის მიერ დანიშნული დამოუკიდებელი ვერ იქნება, ცარიელი სპეკულაციაა“ და მიუთითა, რომ საკადრო გადაწყვეტილებებს საქართველოში ან პრემიერი, ან საპარლამენტო უმრავლესობა იღებს და არა - ოპოზიცია.

რამდენად დააკმაყოფილებს ევროკავშირის მოთხოვნას ანტიკორუფციული ბიუროს შექმნა, ასევე დამოკიდებული იქნება მის ფუნქციებზე. „ქართული ოცნების“ გადაწყვეტილებით, ანტიკორუფციულ ბიუროს საგამოძიებო ფუნქციები არ [ექნება](#).

ოპოზიცია და არასამთავრობო ორგანიზაციები [მიუთითებენ](#), რომ ანტიკორუფციულ სამსახურს, რომელსაც არ აქვს საგამოძიებო ფუნქცია და მხოლოდ კორუფციასთან

ბრძოლის შესახებ რეკომენდაციების წარდგენა შეუძლია, არ ექნება გავლენა კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლაზე, ასეთი ფუნქციის არმქონე ბიურო კი ვერ ჩაითვლება ევროკავშირის მოთხოვნის შესრულებად. მაგალითად, “ლელოს” [მიაჩნია](#), რომ ანტიკორუფციული ბიურო მხოლოდ კვლევითი ინსტიტუტის მსგავსი ორგანო და „დამატებითი ბიუროკრატიული რგოლი“ [ექნება](#) და „უმრავლესობის მიერ წარმოდგენილი კანონპროექტი ვერ ჩაითვლება ევრორეკომენდაციის შესრულებად“, რადგან „ახალ სსიპ-ს არ ექნება კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის რეალური მანდატი“. ასევე ლელოს [მოსაზრებით](#), „ქართული ოცნების“ კანონპროექტი 20-მდე კანონში ცვლილებებს ითვალისწინებს, თუმცა ის რეალურად არაფერს ცვლის და 12 პუნქტით გათვალისწინებულ სულისკვეთებას არ იზიარებს.

პარტია „საქართველოსთვის“ [თვლის](#), რომ საჭიროა დაიწყოს მუშაობა დამოუკიდებელი ანტიკორუფციული სააგენტოს შექმნაზე, რომლის ხელმძღვანელი მაღალი პოლიტიკური კონსენსუსით აირჩევა“. მათი წინადადება მოიაზრებს ანტიკორუფციული სამსახურის შექმნას, რომელშიც გაერთიანდება ყველა უწყებაში გაფანტული ანტიკორუფციული ფუნქციები, ექნება საგამომიებო ფუნქცია და ხელმძღვანელი დაინიშნება პარლამენტის 2/3-ის მხარდაჭერით.

აღსანიშნავია, რომ ოპოზიციური პარტიების, კერძოდ კი, “ლელოს” მიერ ანტიკორუფციული სააგენტოს შექმნასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო პაკეტი ჯერ კიდევ 2021 წელს იქნა [დარეგისტრირებული](#) პარლამენტში, თუმცა, „ქართულ ოცნებას“ ეს პაკეტი არ განუხილავს. აღსანიშნავია, რომ მთელი რიგი ოპოზიციური პარტიები [მხარს უჭერდნენ](#) ჯერ კიდევ 2020 წელს ქართული ოცნების ყოფილი დეპუტატების თამარ ჩუგოშვილის, თამარ ხულორდავას, ირინე ფრუიძის, ნინო გოგუაძის, დიმიტრი ცქიტიშვილისა – და „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველოს“ მიერ [ინიცირებულ](#) კანონპროექტს ანტიკორუფციული ეროვნული სააგენტოს შექმნის შესახებ. მაშინ “ქართულმა ოცნებამ” არც ეს პაკეტი განიხილა.

“ლელომ” 2022 წლის ოქტომბერში კვლავ [მოითხოვა](#), რომ პარლამენტი დაბრუნებოდა 2021 წელს დარეგისტრირებულ ოპოზიციურ პაკეტს ანტიკორუფციულ სააგენტოსთან დაკავშირებით. ამ [კანონპროექტით](#), "ეროვნული ანტიკორუფციული სააგენტო" უნდა ჩამოყალიბებულიყო როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფო ორგანო საგამომიებო ფუნქციებით, რომელიც ანგარიშვალდებული იქნებოდა პარლამენტის წინაშე და რომლის თავმჯდომარე არჩეული იქნებოდა პარლამენტის მიერ 5 წლის ვადით. შესაბამისად, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურს უნდა ჩამორთმეოდა კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის ფუნქცია და გადაცემოდა დამოუკიდებელ სააგენტოს. “ლელოს” კანონპროექტით, ეროვნული ანტიკორუფციული სააგენტოს ფუნქციები უნდა ყოფილიყო: საჯარო სამსახურში კორუფციის პრევენცია, საჯარო მოხელეების ქონებრივი დეკლარაციების მონიტორინგი და პოლიტიკური პარტიების ფინანსური საქმიანობის კონტროლი. ასევე, ამ კანონპროექტით სააგენტოს თავმჯდომარე ხელშეუხებელი უნდა ყოფილიყო და უნდა ჰქონოდა იმუნიტეტი სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან, დანაშაულზე წასწრების გამონაკლისის გარდა. ასევე ვერ უნდა მომხდარიყო მისი საცხოვრებლის, ან სამუშაო ადგილის გაჩხრეკა. “ლელოს” პროექტით, ასევე შეუძლებელი უნდა ყოფილიყო თავმჯდომარის ზედიზედ ორჯერ არჩევა. „ლელო“-ს ინიციატივა ითვალისწინებდა ანტიკორუფციული სააგენტოსთვის შემოწმების

განხორციელების, ქონებრივი დეკლარაციების კონტროლის, პოლიტიკური პარტიების დაფინანსების მონიტორინგის უფლების მიცემას. მას, რაც მთავარია, უნდა ჰქონოდა, სისხლის სამართლებრივი საქმეების გამოძიების უფლებამოსილება.

* * *

მეოთხე პრიორიტეტი ასევე მოიცავს სპეციალური საგამოძიებო სამსახურისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის დამოუკიდებლობას და სათანადო რესურსებით აღჭურვას.

„ქართული ოცნების“ ინიციატივით, სპეციალური საგამოძიებო სამსახურის საგამოძიებო უფლებამოსილება [ფართოვდება](#) და განისაზღვრება, რომ უფრო მეტი საკითხი ექვემდებარება მის საგამოძიებო უფლებამოსილებას. პარლამენტმა 2022 წლის 30 ნოემბერს მესამე მოსმენით [მიიღო ცვლილებები](#), რომლის საფუძველზეც სპეციალური საგამოძიებო სამსახურის საგამოძიებო ქვემდებარეობა [იზრდება](#). კერძოდ, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ კონვენციით გათვალისწინებული რომელიმე უფლების დარღვევის დადგენის შემთხვევაში, აღნიშნულ საკითხებზე გამოძიებას პროკურატურის ნაცვლად, სპეციალური საგამოძიებო სამსახური წარმართავს. კიდევ ერთი ცვლილება, რომელიც სპეციალურ საგამოძიებო სამსახურს შეეხება, კონკრეტულ მუხლებთან დაკავშირებით ქვემდებარეობის გაფართოებაა, თუ ეს მუხლები უფლებამოსილების გადამეტებას და ბოროტად გამოყენებას ეხება და თუ ეს მუხლები გამოვლენილია სპეციალური საგამოძიებო სამსახურის მიერ წარმოებული გამოძიების ფარგლებში.

პარლამენტმა ასევე მხარი [დაუჭირა](#) პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის შემდგომი ინსტიტუციური გაძლიერების საკითხზე მომზადებულ საკანონმდებლო ცვლილებების პაკეტს, რომლითაც პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის თანამშრომელთა სოციალური დაცვის გარანტიები [გაიზარდა](#). 2022 წლის 30 ნოემბერს მესამე მოსმენით მიღებული [კანონი](#) „ყველა თანამშრომლისთვის, გარდა შრომითი ხელშეკრულებით დასაქმებული პირებისა, სპეციალური წოდების მინიჭების შესაძლებლობას ითვალისწინებს“. ასევე, „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის“ შესახებ კანონი ითვალისწინებს ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენის შემთხვევებზე ხანდაზმულობის ვადის [გაზრდას](#). ცვლილებები განხორციელდა პარლამენტის რეგლამენტშიც - კერძოდ, სპეციალური საგამოძიებო სამსახურის უფროსისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის უფროსის მოთხოვნისთანავე, აღნიშნული სამსახურის უფროსები პარლამენტის კომიტეტს წარუდგენენ ინფორმაციას სამსახურის საქმიანობის პროცესში გამოვლენილი საკანონმდებლო ხარვეზების თაობაზე და მოსაზრებებს აღნიშნული ხარვეზების აღმოსაფხვრელად გასატარებელი ღონისძიებების შესახებ, ასევე მოსაზრებებს სამსახურის საქმიანობის ეფექტიანობის გასაზრდელად გასატარებელი ღონისძიებების შესახებ.

ცალკე აღსანიშნავია, ის გარემოება, თუ რატომ დადგა აღნიშნულ ინსტიტუტებთან დაკავშირებით რეფორმების გატარება ევროკავშირის დღის წესრიგში. 2021 წლის დეკემბერში „ქართულმა ოცნებამ“ მოულოდნელად, წინასწარი კონსულტაციების გარეშე, სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის გაუქმება და მის ნაცვლად ორი ახალი უწყების - სპეციალური საგამოძიებო სამსახურისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურების შექმნა [გადაწყვიტა](#). ქართული ოცნების ინიციატივას წინ უძღოდა 2021 წლის ნოემბერში

სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის მიერ საქართველოს ყოფილი პრეზიდენტის, მიხეილ სააკაშვილის მიმართ რუსთავის ციხიდან გლდანის ციხის სამედიცინო დაწესებულებაში მისი ნების საწინააღმდეგოდ გადაყვანისას შესაძლო არაადამიანური მოპყრობაზე გამოძიების დაწყება. ამასთან დაკავშირებით სამსახურმა დაადგინა, რომ იუსტიციის სამინისტრომ და სპეციალურმა პენიტენციურმა სამსახურმა სააკაშვილის ვიდეოებისა და ფოტოების გამოქვეყნებით პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ კანონი დაარღვიეს. სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის გაუქმების გადაწყვეტილება გააკრიტიკეს საქართველოს პრეზიდენტმა, სალომე [ზურაბიშვილმა](#), თავად სამსახურის ხელმძღვანელმა, ლონდა თოლორაიამ, [არასამთავრობო](#) ორგანიზაციებმა, ოპოზიციამ და აშშ-ის [საელჩომ](#) საქართველოში. ამ უკანასკნელმა აღნიშნა, რომ „მმართველმა პარტიამ ძირი გამოუთხარა მთავრობის ანგარიშვალდებულებას, სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის გაუქმებით“. განსაკუთრებით კრიტიკული სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის გაუქმებასთან დაკავშირებით ევროკავშირი იყო. ევროკავშირის იმდროინდელმა ელჩმა, კარლ ჰარცელმა, განაცხადა, რომ „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის გაუქმება ეჭვქვეშ [აყენებს](#) დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და სათანადო დემოკრატიული ზედამხედველობის მექანიზმების მიმართ პატივისცემას“. ეს კრიტიკა არ გაიზიარა „ქართულმა ოცნებამ“, რომლის თავმჯდომარემ განმარტა, რომ ხელისუფლებამ კი არ გააუქმა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური, არამედ მის ნაცვლად ორი დამოუკიდებელი უწყება შექმნა. თუმცა, დამატებითი კითხვები გაჩნდა მაშინ, როდესაც სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის უფროსი ლონდა თოლორაია პარლამენტმა არც ერთი ახლად შექმნილი უწყების ხელმძღვანელად აღარ დაამტკიცა და ორივე უწყებას ხელისუფლებასთან დაახლოებული პირები დაუნიშნა ხელმძღვანელად.

შესაბამისად, ჩვენი შეფასებით, ანტიკორუფციული ღონისძიებებთან დაკავშირებული პირობა [ნაწილობრივ](#) შესრულებულია. კერძოდ, ანტიკორუფციული ბიუროს დამოუკიდებლობისა და ანგარიშვალდებულებისთვის აუცილებელია, რომ ის იყოს დამოუკიდებელი მთავრობისგან, ხოლო ფუნქციურად, მნიშველოვანია, რომ ამ სააგენტოს გააჩნდეს საგამომიებო ფუნქციები. მეოთხე პრიორიტეტის სრულად შესასრულებლად, ასევე მნიშველოვანია, რომ სპეციალური საგამომიებო და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურები დარჩნენ დამოუკიდებელი სახელმწიფო ჩარევისა და პოლიტიკური ზეწოლისგან.

პირობა 5. „დეოლიგარქიზაციის“ პირობისადმი ერთგულება, რაც უნდა მიღწეული იქნას ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში კერძო ინტერესების გადაჭარბებული გავლენის აღმოფხვრის საშუალებით“

ევროკავშირმა ასოცირებული ტრიოს სამივე სახელმწიფოს, უკრაინას, მოლდოვას და საქართველოს წარუდგინა დეოლიგარქიზაციის მოთხოვნა. თუმცა, განსხვავებით უკრაინისგან, რომელსაც, ევროკავშირი ანტი-ოლიგარქიული კანონის შესრულებას სთხოვს, საქართველოს შემთხვევაში ზოგადი ჩანაწერი გაჩნდა.

ევროკავშირი, ბუნებრივია, დეოლიგარქიზაციის მოთხოვნას არ უკავშირებს რომელიმე კონკრეტულ ინდივიდს. როგორც ევროკომისარმა ოლივერ ვარჰეიმ [აღნიშნა](#),

დეოლიგარქიზაციის მოთხოვნა არ მიესადაგება რომელიმე ერთ ადამიანს. საქართველოში ევროკავშირის ელჩმა პაველ ჰერჩინსკიმაც ასევე მკაფიოდ [განმარტა](#), რომ ევროკავშირის ზოგადად აწუხებს მდიდარი და გავლენიანი ბიზნესმენების არასათანადო ჩარევა პოლიტიკაში.

ის, თუ კონკრეტულად ვინ იგულისხმება დეოლიგარქიზაციის მოთხოვნაში საქართველოში დებატების საგანი გახდა. საზოგადოების დიდ ნაწილს ეჭვი არ ეპარება, რომ ეს ადამიანი "ქართული ოცნების" დამფუძნებელი და ყოფილი პრემიერ-მინისტრი ბიძინა ივანიშვილია. კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრის საზოგადოებრივი აზრის [გამოკითხვის](#) შედეგად გამოკითხულთა 35%-მა საქართველოში ოლიგარქად სწორედ ბიძინა ივანიშვილი მიიჩნია. გამოკითხულთა 3%-ის აზრით ოლიგარქები არიან მიხეილ სააკაშვილი და დავით კეზერაშვილი, ხოლო 2%-ის აზრით ვანო ჩხარტიშვილი და მამუკა ხაზარაძე. 2022 წელს ევროპარლამენტმა თავის [ივნისის](#) და [დეკემბრის](#) რეზოლუციებში ბიძინა ივანიშვილი ოლიგარქად მოიხსენია და მოუწოდა ევროკავშირის ინსტიტუტებს, რომ მისი გავლენების შემცირების მიზნით მისი სანქცირება მოეხდინათ.

ბიძინა ივანიშვილს ოლიგარქად მიიჩნევს ასევე პოლიტიკური ოპოზიციაც და არასამთავრობო სექტორიც. მათ მრავალ განცხადებაში ივანიშვილი სწორედ ოლიგარქად არის მოხსენიებული. შესაბამისად, ევროკავშირის მეხუთე პრიორიტეტი - დეოლიგარქიზაცია - ოპოზიციისთვის და სამოქალაქო სექტორისთვის ბიძინა ივანიშვილის პოლიტიკური გავლენების შემცირებას ნიშნავს.

სამოქალაქო საზოგადოებამ, იმის გათვალისწინებით, რომ კარგად ესმის, რომ "ქართული ოცნება" არ გადადგამს ისეთ ნაბიჯებს, რომელიც მათი პარტიის დამფუძნებლის და არაფორმალური ლიდერის ბიძინა ივანიშვილის წინააღმდეგ იქნება მიმართული, თავის ხედვაში 12 პირობის შესრულებასთან დაკავშირებით აღნიშნა, რომ დეოლიგარქიზაციის მოთხოვნის შესასრულებლად აუცილებელი იყო 12-პუნქტიანი ჩამონათვალის დანარჩენი 11 მოთხოვნის სრულად შესრულება.

ევროპარლამენტის, პოლიტიკური ოპოზიციის და სამოქალაქო სექტორისგან განსხვავებით, „ქართული ოცნება“ ბიძინა ივანიშვილს ოლიგარქად არ მიიჩნევს, შესაბამისად მკვეთრად უპირისპირება ყველას, ქვეყნის შიგნით და გარეთ, ვინც დეოლიგარქიზაციის პროცესში ივანიშვილს მოიაზრებს. პრემიერ-მინისტრმა ირაკლი ღარიბაშვილმა საგანგებო წერილიც კი მისწერა ევროკომისიის პრეზიდენტ ურსულა ფონ დერ ლეიენს, სადაც [გააპროტესტა](#) 2022 წლის ივნისში მიღებული ევროპარლამენტის რეზოლუცია და ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ბიძინა ივანიშვილს არ აქვს ფორმალური, ან არაფორმალური გავლენა ქართულ პოლიტიკასა და მედიაზე და ამიტომ არ უნდა ჩაითვალოს ოლიგარქად არც ერთი იურიდიული, თუ პოლიტიკური კრიტერიუმით. უფრო მეტიც, „ქართული ოცნების“ ლიდერების თქმით, საქართველოში ოლიგარქები მხოლოდ პოლიტიკური ოპოზიციის მხარდამჭერებში არიან. იმავე წერილში ირაკლი ღარიბაშვილმა აღნიშნა, რომ საქართველოში არის რამდენიმე მდიდარი ინდივიდი კრიმინალური წარსულით, რომლებსაც აქვთ აქტიური გავლენა პოლიტიკასა და მედიაზე ოპოზიციის რადიკალური ფრთის სასარგებლოდ.

დეოლიგარქიზაციის ვალდებულების შესასრულებლად ქართულმა ოცნებამ გადაწყვიტა, რომ მიეღო კანონი დეოლიგარქიზაციის შესახებ, მიუხედავად, იმისა, რომ პროცესის

დასაწყისში "ქართული ოცნების" თავმჯდომარემ ირაკლი კობახიძემ [განაცხადა](#), რომ თუ დეოლიგარქიზაციის შესახებ კანონის გარშემო კონსენსუსი არ იქნებოდა და ევროკავშირი და ოპოზიცია მიაჩნევდა, რომ ეს კანონი საჭირო არ იყო, ხელისუფლება ასეთ კანონს არ მიიღებდა.

„სოციალური სამართლიანობის ცენტრის“ [რეკომენდაციით](#), საქართველოში „ასოცირებული ტრიოს“ დანარჩენ ქვეყნებთან შედარებით განსხვავებული კონტექსტია და „ანტი-ოლიგარქიული“ კანონის ანალოგის მიღება გონივრული ნაბიჯი არაა. შესაბამისად, საჭიროა არა ერთი კანონის მიღება, არამედ სისტემური ცვლილებები, რომლებიც სახელმწიფო ინსტიტუტებს უფრო ეფექტიანს, ანგარიშვალდებულს და გამჭვირვალეს გახდის. არასამთავრობო ორგანიზაციების და ოპოზიციის ნაწილის ლოგიკა ეფუძნება შემდეგს: ისეთ ქვეყნებში, სადაც ოლიგარქები, ან მათთან დაახლოებული პირები არ იმყოფებიან ხელისუფლებაში, დეოლიგარქიზაციის კანონი შეიძლება ეფექტიანი იყოს, ხოლო ისეთ ქვეყანაში, სადაც არსებობს საფუძვლიანი ეჭვი, რომ მმართველი ძალა ოლიგარქის გავლენის ქვეშ არის, მსგავსი კანონი უბრალოდ ვერ იმუშავებს და, პირიქით, გამოყენებული იქნება პოლიტიკური ოპონენტების წინააღმდეგ.

ხაზგასასმელია, რომ ევროკავშირის მოთხოვნა არ მდგომარეობს დეოლიგარქიზაციის კანონის მიღებაში. როგორც საქართველოში ესტონეთის ელჩმა, რინა კალიურანდმა [აღნიშნა](#), „ევროკავშირის მხრიდან არასდროს ყოფილა მოთხოვნა, რომ გქონდეთ სპეციფიკური კანონი დეოლიგარქიზაციაზე იმიტომ, რომ ეს წინააღმდეგობრივი საკითხია.“

მიუხედავად ამისა, „ქართულმა ოცნებამ“ დეოლიგარქიზაციის შესახებ კანონის მიღება მაინც გადაწყვიტა. კერძოდ, „ქართულმა ოცნებამ“ უკრაინის შესაბამისი კანონი პირდაპირ გადმოიღო ადგილობრივი კონტექსტის გათვალისწინების გარეშე. ამასთან, „ქართულმა ოცნებამ“ წინასწარ დააანონსა, რომ ეს კანონი ბიძინა ივანიშვილს არ [შეეხებოდა](#). უფრო მეტიც, „ქართული ოცნების“ ლიდერებმა წინასწარ განაცხადეს, რომ მიღების შემთხვევაში ეს კანონი [შეეხებოდა](#) ყოფილ თავდაცვის მინისტრს და ტელეკომპანია ფორმულას დამფუძნებელს დავით კეზერაშვილს და სხვა ოპოზიციურ პოლიტიკოსებს, კერძოდ, „ლელოს“ ლიდერებს - მამუკა ხაზარაძესა და ბადრი ჯაფარიძეს და პარლამენტარებს ნაციონალური მოძრაობის სიიდან - კობა ნაყოფიასა და კახაბერ ოქრიაშვილს.

„ქართული ოცნების“ მიერ წარდგენილი [კანონპროექტის](#) თანახმად, ოლიგარქად მიიჩნევა ფიზიკური პირი, რომელიც შემდეგი კრიტერიუმებიდან სულ მცირე სამ პუნქტს ერთდროულად აკმაყოფილებს:

- ა) პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობს;
- ბ) მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს;
- გ) არის იმ მეწარმე იურიდიული პირის საბოლოო ბენეფიციარი, რომელსაც ბაზარზე დომინანტური მდგომარეობა უკავია და რომელიც ამ მდგომარეობას 1 წლის განმავლობაში ინარჩუნებს, ან აუმჯობესებს;

დ) მისი და იმ მეწარმე იურიდიული პირების აქტივების დადასტურებული ოდენობა, სადაც ის ბენეფიციარია, შესაბამისი წლის 1 იანვრის მდგომარეობით 1.000.000-ჯერ აღემატება შრომისუნარიანი პირებისთვის დადგენილ საარსებო მინიმუმს.

ასეთ ადამიანებს, კანონპროექტის თანახმად ეზღუდებათ:

1. პოლიტიკური პარტიების მხარდასაჭერად თავისი სახსრებიდან შემოწირულებების გაღება, სამუშაოს შესრულება, საქონლის, მომსახურების ან ნაღდი ფულის მიწოდება, დაკავშირებული პირების მეშვეობით ან/და ისეთი იურიდიული პირების მეშვეობით, სადაც ის საბოლოო ბენეფიციარია, სამუშაოს შესრულება, საქონლის ან მომსახურების მიწოდება; აგრეთვე "საარჩევნო კოდექსის" შესაბამისად კანდიდატების საარჩევნო ფონდში (გარდა თავისი საარჩევნო ფონდისა) შემოწირულებების გაღება და საარჩევნო პროცესის მიმდინარეობისას პოლიტიკური პარტიების დაფინანსება;
2. ფართომასშტაბიანი ობიექტების პრივატიზაციის პროცესში იყოს მყიდველი (მყიდველის ბენეფიციარი);
3. ნებისმიერი პოლიტიკური კამპანიის დაფინანსება, პოლიტიკური მოთხოვნების მქონე შეკრებების ან დემონსტრაციების გამართვა.

„ქართული ოცნების“ მიერ თავდაპირველად შემუშავებულ კანონპროექტში, უკრაინისგან განსხვავებით, სადაც „ოლიგარქების“ რეესტრს პრეზიდენტის მიერ დაკომპლექტებული თავდაცვის საბჭო ადგენდა, რეესტრი საქართველოს პარლამენტს უნდა შეექმნა. თუმცა, კანონპროექტის მეორე მოსმენით განხილვისას „ქართულმა ოცნებამ“ მასში [ცვლილება](#) შეიტანა და რეესტრის შედგენა მთავრობის პრეროგატივა გახდა. ოპოზიციური პარტიები, [სამოქალაქო](#) საზოგადოება და საერთაშორისო [პარტნიორები](#) კანონს ამის გამოც აკრიტიკებენ, რადგან შეუძლებლად მიაჩნიათ, რომ საქართველოს მთავრობამ ოლიგარქთა რეესტრში შეიტანოს ბიძინა ივანიშვილი.

კრიტიკის მიუხედავად, „ქართულმა ოცნებამ“ კანონპროექტი მეორე მოსმენით უკვე [მიიღო](#). საწყის ეტაპზე, „ქართული ოცნება“ წინააღმდეგი იყო, რომ კანონპროექტი ვენეციის კომისიისთვის [გაეგზავნა](#). თუმცა სამეზობლო პოლიტიკისა და გაფართოების საკითხებში ევროკომისიის, [ოლივერ ვარჰეისა](#) და საქართველოში [ევროკავშირის წარმომადგენლობის](#) მოწოდებების შემდეგ, „ქართულმა ოცნებამ“ გადაწყვიტა კანონპროექტი მესამე მოსმენით აღარ [განეხილა](#) და ვენეციის კომისიაში [გადაეგზავნა](#). ამჟამად, „ქართული ოცნება“ ვენეციის კომისიის დასკვნას [ელოდება](#).

აღსანიშნავია, რომ დეოლიგარქიზაციის კანონის შემუშავების პროცესში „ქართულ ოცნებას“ არ გაუთვალისწინებია "ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის" და სხვა ოპოზიციური პარტიების წინადადებები. თავდაპირველად, "ენმ"-მ უმრავლესობას დეოლიგარქიზაციის კანონპროექტის ერთობლივად შემუშავება შესთავაზა. "ენმ"-ს დეპუტატმა ლევან ბეჟაშვილმა [განაცხადა](#), რომ უმრავლესობის მიერ დეოლიგარქიზაციის კანონპროექტის მარტო წარდგენის შემთხვევაში თავის ვერსიას ისინიც წარადგენდნენ. შესაბამისად, მას შემდეგ, რაც "ქართულმა ოცნებამ" კანონპროექტი წარადგინა, დეოლიგარქიზაციის კანონის თავისი ვერსია პარლამენტში 2021 წლის 21 ნოემბერს "ენმ"-მაც შეიტანა.

"ენმ"-ს კანონპროექტის [თანახმად](#), ბევრად უფრო მოცულობითია ოლიგარქის სტატუსის მინიჭებასთან დაკავშირებული კრიტერიუმები. ასევე, კანონპროექტით, „ოლიგარქიული მმართველობის და ოლიგარქის სტატუსების მინიჭება უკავშირდება არა რომელიმე პოლიტიკურ და სახელისუფლებო ორგანოს, არამედ საკონსტიტუციო სასამართლოს“. ოპოზიციის კანონს სჭირდება საკონსტიტუციო ცვლილებების განხორციელება, ვინაიდან ოლიგარქის სტატუსის მინიჭება უფლებრივ შეზღუდვებთან არის დაკავშირებული და მხოლოდ საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუძლია ამ უფლებრივ შეზღუდვებზე შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღება. საკონსტიტუციო სასამართლოს მოდელის შეთავაზება, კანონპროექტის ინიციატორთა აზრით, პროცესს პოლიტიკური შინაარსისგან გაათავისუფლებს.

"ენმ"-ს კანონპროექტის [მიხედვით](#), ოლიგარქი არის პირი, რომელიც აკმაყოფილებს სულ მცირე სამ შემდეგ პირობას და ახორციელებს ზეგავლენას საჯარო უფლებამოსილების ორგანოებზე ან მათ თანამდებობის პირებზე:

- ა) პირდაპირ, ან ირიბად ახორციელებს პოლიტიკურ საქმიანობას;
- ბ) მისი ოჯახის წევრები, ან დაკავშირებული პირები, მის მფლობელობაში არსებულ იურიდიულ სუბიექტებში დასაქმებული პირები იკავებენ სახელმწიფო-პოლიტიკურ, პოლიტიკურ ან/და სახელმწიფო თანამდებობებს; გ) პირდაპირ ან ირიბად (მათ შორის, მისი გავლენის ქვეშ მყოფი ორგანიზაციის მეშვეობით) ახორციელებს მნიშვნელოვან ზეგავლენას მედია მომსახურების საშუალებებზე;
- დ) წარმოადგენს საბოლოო ბენეფიციარ მესაკუთრეს სამეწარმეო საქმიანობის სუბიექტის, რომელიც ამ კანონის ამოქმედების მომენტისთვის არის ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტი ან უკავია დომინანტური (მონოპოლიური) მდგომარეობა ბაზარზე კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის შესაბამისად;
- ე) ფიზიკური პირის, ან/და სამეწარმეო საქმიანობის სუბიექტის მფლობელი პირის დადასტურებული აქტივები აღემატება ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის 0,35%-ს, ან/და მას, მისი ოჯახის წევრებს და დაკავშირებულ პირებს საკუთრებაში აქვთ საქართველოს მიწის რესურსის 7%-ზე მეტი;
- ვ) სანქცირებულია ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციის და ევროპის კავშირის წევრი სახელმწიფოს, ამ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის, ან საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ.

"ენმ"-ს კანონპროექტის თანახმად, პირის ოლიგარქად ცნობის გადაწყვეტილებას იღებს საკონსტიტუციო სასამართლო პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთი მეხუთედის სარჩელის საფუძველზე. ლევან ბეჟაშვილის განმარტებით, „მთავარი და ამოსავალი ოლიგარქის სტატუსის მინიჭებისთვის არის ის, რომ ის უნდა აკმაყოფილებდეს ... სამ კრიტერიუმს მაინც და აუცილებლად ზეგავლენას უნდა ახორციელებდეს სახელისუფლებო ორგანოების გადაწყვეტილებებზე და თანამდებობის პირებზე“. ლევან ბეჟაშვილი [იტხოვდა](#) „ქართული ოცნების“ კანონპროექტის და მის მიერ წარდგენილი კანონპროექტის ვენეციის კომისიაში გაგზავნას, თუმცა მმართველმა პარტიამ ვენეციის კომისიაში მხოლოდ საკუთარი კანონპროექტი გააგზავნა.

* * *

ჩვენი შეფასებით, დეოლიგარქიზაციის მოთხოვნა შესრულებული არ არის. მის შესასრულებლად საჭიროა, რომ ისეთი ინსტიტუციური რეფორმები გატარდეს, რომლებიც მინიმუმამდე დაიყვანს ხელისუფლებაზე ოლიგარქიულ კონტროლს, შესაბამისად, ამ მიზნისკენ გადადგმული სწორი ნაბიჯი შეიძლება იყოს ევროკავშირის თორმეტი მოთხოვნიდან დანარჩენი თერთმეტის სრულად შესრულება.

თუ „ქართული ოცნება“ მიიღებს კანონს დეოლიგარქიზაციის შესახებ, არსებობს რეალური საფრთხე, რომ ეს კანონი გამოყენებული იქნას სადამსჯელო ინსტრუმენტად პოლიტიკური ოპონენტების წინააღმდეგ. ეს გამოწვევა არსებობს იმის მიუხედავად, „ქართული ოცნება“ გაითვალისწინებს თუ არა ვენეციის კომისიის რეკომენდაციებს.

პირობა 6. „ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერება, რაც უნდა დაეფუძნოს საფრთხის დეტალურ შეფასებებს, კერძოდ, საგულდაგულო გამოძიებების, სისხლისსამართლებრივი დევნისა და მსჯავრდების სანდო გამოცდილების უზრუნველყოფის გზით; სამართალდამცველი უწყებების ანგარიშვალდებულება და ზედამხედველობა უნდა იყოს გარანტირებული“

მეექვსე პრიორიტეტი ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერებას ეხება. ევროკავშირის მოთხოვნაში აღნიშნულია, რომ უნდა მოხდეს საფრთხის დეტალური შეფასება, საგულდაგულო გამოძიებების, სისხლისსამართლებრივი დევნისა და მსჯავრდების სანდო გამოცდილების უზრუნველყოფის გზით. ეს პრიორიტეტი ასევე მოიცავს სამართალდამცველი უწყებების ანგარიშვალდებულების და ზედამხედველობის გარანტირებას.

მეექვსე მოთხოვნასთან დაკავშირებით საზოგადოებრივ სივრცეში მნიშვნელოვანი განხილვა პრაქტიკულად არ ყოფილა. არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ შემუშავებულ [ხედავში](#) ეწერა, რომ „სამართალდამცავ ორგანოებს აქვთ შესაბამისი შესაძლებლობები და რესურსები, ასევე საკანონმდებლო ბაზა, რათა ეფექტურად დაძლიონ ორგანიზებულ დანაშაულთან დაკავშირებული პრობლემები.“ იქვე აღნიშნული იყო, რომ ამ პირობის შესრულება რეალურად საჭიროებდა პრაქტიკის გაუმჯობესებას და რომ მისი შესრულება დაუყოვნებლივ იყო შესაძლებელი. მეექვსე მოთხოვნა ასევე არ იყო პრიორიტეტი ოპოზიციისთვის. „ენმ“-ს, „ლელოსა“ და „სტრატეგია აღმაშენებლის“ საერთო [დოკუმენტში](#), რომელიც 12 პირობის შესრულებას ეხება, მეექვსე პირობასთან დაკავშირებით აღნიშნულია, რომ პარლამენტში უნდა შეიქმნას ინტერპარტიული მუდმივმოქმედი კომისია, სადაც წარმოდგენილი იქნება ყველა საპარლამენტო პოლიტიკური ფრაქციიდან და ჯგუფიდან ერთი წარმომადგენელი და რომელიც მუდმივ საპარლამენტო ზედამხედველობას გაუწევს ძალოვანი უწყებების საქმიანობას, მათ შორის, ორგანიზებული დანაშაულის კუთხით. ეს ინიციატივა პარლამენტში არ განხილულა და, შესაბამისად, არც კომისია შექმნილა.

ევროკავშირის 12 მოთხოვნის შესრულების „ქართული ოცნების“ [გეგმის](#) თანახმად, პარლამენტის თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტში შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის გაძლიერების მიზნით, რომლის მუშაობა დახურულ ფორმატში [წარიმართა](#). კომიტეტის თავმჯდომარის, ირაკლი ბერაიას, [განცხადებით](#), „ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის გაძლიერების მიზნით შექმნილი სამუშაო ჯგუფის ამოცანაა ამ კუთხით ქვეყანაში არსებული ვითარების შეფასება, ნაკლოვანებების იდენტიფიცირება და ასეთის არსებობის შემთხვევაში, შესაბამისი წინადადებების მომზადება“.

„ქართული ოცნების“ გეგმის მიხედვით, სამუშაო ჯგუფს 2022 წლის 1 ნოემბრამდე უნდა მოემზადებინა არსებული მდგომარეობის სიღრმისეული შეფასება და შეემუშავებინა წინადადებები ხარვეზების გამოსწორებისა და ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის შემდგომი გაძლიერების თაობაზე“. აღნიშნული დოკუმენტი 2022 წლის ბოლოსთვის შემუშავდა. სამუშაო ჯგუფის შემაჯამებელ შეხვედრაზე ირაკლი ბერაიამ [აღნიშნა](#), რომ

მომზადებულ დოკუმენტში ასახული იყო გადასადგმელი ნაბიჯები და განსაზღვრულ იქნა მათი შესრულების ვადები. დოკუმენტი ფარავს ორგანიზებული დანაშაულის (მათ შორის, „კანონიერი ქურდების“, „ქურდული სამყაროს“ წევრების, მათი მხარდამჭერების), კიბერდანაშაულის, ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის, ფულის გათეთრების, ტერორიზმის დაფინანსების და ნარკოტიკული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლას. პარლამენტში მიმდინარე სამუშაო პროცესში არ მონაწილეობდა არც ოპოზიცია და არც სამოქალაქო სექტორი.

ევროკავშირის დირექტივასთან [შესაბამისობისთვის](#) ცვლილებები ასევე [განხორციელდა](#) „ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის შესახებ“ საქართველოს კანონში. მთავრობამ პარლამენტთან თანამშრომლობით ასევე [შეიმუშავა](#) საკანონმდებლო ინიციატივა, რომელიც ფინანსურ ქმედებებში სპეციალური ჯგუფის (FATF) სტანდარტების შესაბამისად დადგენილი რეკომენდაციების შესრულებას უზრუნველყოფს, მათ შორის, ცვლილებები განხორციელდა ონლაინ ახარტული და მომგებიანი თამაშობის ორგანიზებასთან დაკავშირებით.

* * *

მეექვსე პრიორიტეტი ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის გაძლიერების გარდა ასევე მოიცავს სამართალდამცავი ორგანოების ანგარიშვალდებულებისა და ზედამხედველობის უზრუნველყოფას. მეექვსე პრიორიტეტის შესასრულებლად შექმნილ სამუშაო ჯგუფს აღნიშნულზე ყურადღება არ გაუმახვილებია, თუმცა “ქართული ოცნების” განცხადებით, მოცემული საკითხი მეორე პრიორიტეტის ფარგლებში, ზოგადი დემოკრატიული ზედამხედველობის გაძლიერების საკითხებზე მომუშავე სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში იქნა განხილული.

„დემოკრატიის კვლევის ინსტიტუტმა“ (DRI) უსაფრთხოების სექტორზე ზედამხედველობის გაძლიერების შესახებ რეკომენდაციები [წარმოადგინა](#). თუმცა, რეკომენდაციების უმეტესი ნაწილი მეორე პრიორიტეტის (ანგარიშვალდებულებისა და დემოკრატიული ზედამხედველობის გაძლიერება) შესასრულებლად შექმნილმა სამუშაო ჯგუფმა არ განიხილა, იმ მოტივით, რომ “ამ საკითხებზე თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტში შეიქმნებოდა სამუშაო ჯგუფი“. მართალია, ეს სამუშაო ჯგუფი შეიქმნა, როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, მაგრამ სამართალდამცავი ორგანოების ანგარიშვალდებულების შესახებ მას რეკომენდაციები და საკანონმდებლო ინიციატივები არ შეუმუშავებია.

ამასთან, ამ სამუშაო ჯგუფში DRI-მ ჩართვა ვერ მოახერხა, რადგან, არასამთავრობო ორგანიზაციებს სამუშაო ჯგუფებში მონაწილეობისთვის ბარიერი დაუწესდათ. კერძოდ, პარლამენტი თანამშრომლობდა აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის ეროვნულ პლატფორმასთან, რომელსაც შეეძლო თითოეულ სამუშაო ჯგუფში მხოლოდ ორი არასამთავრობო ორგანიზაციის წარდგენა.

* * *

ჩვენი შეფასებით, ორგანიზებულ დანაშაულთან დაკავშირებული ევროკავშირის მეექვსე პირობა მეტწილად შესრულებულია. კერძოდ, ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის კუთხით კონკრეტული ნაბიჯები გადაიდგა, თუმცა სამართალდამცავი ორგანოების ანგარიშვალდებულებისა და ზედამხედველობის საკითხები კვლავ გამოწვევად რჩება.

პირობა 7. “უფრო ძლიერი ძალისხმევა უნდა იყოს მიმართული თავისუფალი, პროფესიული, პლურალისტური და დამოუკიდებელი მედიაგარემოს უზრუნველსაყოფად, განსაკუთრებით იმისათვის, რომ მედიის მფლობელთა წინააღმდეგ მიმართული სისხლის სამართლებრივი პროცედურები აკმაყოფილებდეს უმაღლეს იურიდიულ სტანდარტებს, და ჩატარდეს მიუკერძოებელი, ეფექტიანი და დროული გამოძიებები ჟურნალისტებისა და მედიის სხვა მუშაკთა უსაფრთხოების წინააღმდეგ მიმართული მუქარების შემთხვევებზე”

ევროკავშირის მეშვიდე პრიორიტეტი მედიის თავისუფლების საკითხს შეეხება. ბოლო წლებში მედიის თავისუფლება საქართველოს დემოკრატიული განვითარებისა და ევროინტეგრაციის გზაზე ერთ-ერთ კრიტიკულ გამოწვევად იქცა. მიუხედავად იმისა, რომ კონსტიტუციით და საკანონმდებლო კუთხით საქართველოში დაცულია გამოხატვის თავისუფლება და მედიის უფლებები, რეალობა მკვეთრად განსხვავებულია. ბოლო პერიოდში გამოიკვეთა რამდენიმე საგანგაშო ტენდენცია, რომელიც ასევე მოექცა ევროპარლამენტის და სხვა საერთაშორისო დამკვირვებლების ყურადღების ქვეშ. ამ საგანგაშო ტენდენციებს შორისაა შემდეგი:

- ტელეკომპანია „მთავარის“ დირექტორის ნიკა გვარამიას დაკავება: ტელეკომპანია „მთავარის“ დამფუძნებელი ნიკა გვარამია 2022 წლის 16 მაისს დააკავეს და 3,5 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯეს. სხვა მედია საშუალებების მენეჯერები და მფლობელები ასევე არიან დაკავების რისკის ქვეშ, რადგან მათ წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმეები მიმდინარეობს;
- ტელეკომპანია “ფორმულას” დამფუძნებლის დავით კეზერაშვილისთვის საპატიმრო სასჯელის გამოტანა: 2021 წლის 7 სექტემბერს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ტელეკომპანია “ფორმულას” 51%-ის მფლობელს, დავით კეზერაშვილს 5-წლიანი პატიმრობა [მიუსაჯა](#). 2022 წლის 29 მარტს კი თბილისის საქალაქო სასამართლომ დავით კეზერაშვილსა და თავდაცვის სამინისტროს შესყიდვების დეპარტამენტის ყოფილ უფროსს, ალექსანდრე ნინუას თავდაცვის სამინისტროსთვის 5.060.000 მლნ ევროს გადახდა [დააკისრა](#);
- ჟურნალისტებზე ძალადობის გამოუძიებლობა: ჟურნალისტებზე ძალადობა, ძალადობის ფაქტების არაჯეროვანი, გაჭიანურებული გამოძიება და დამნაშავეთა არასათანადო დასჯა (2021 წლის 5 ივლისს ჟურნალისტების მასობრივი დარბევა, 2019 წლის 20 ივნისს ჟურნალისტების მიმართ რეზინის ტყვიების გამოყენება და ა.შ.) საქართველოში მწვავე პრობლემად რჩება. ბოლო სამი წლის განმავლობაში ჟურნალისტებზე ძალადობის 90-ზე მეტი შემთხვევაა აღრიცხული. გარდა ძალადობის შემთხვევებისა, რომელთა ჩამდენები ხშირად დაუსჯელნი რჩებიან, [დაფიქსირდა](#) ჟურნალისტების უკანონო მოსმენის არაერთი შემთხვევა;
- მედიის წინაშე არსებული სერიოზული ფინანსური პრობლემები: მედია დაწესებულებებში ფინანსური შემოსავლების მკვეთრი შემცირება გასულ წელს სამი

მიზეზის გამო მოხდა: 1) საკანონმდებლო ცვლილებებმა შეზღუდა მედიის ფინანსური შემოსავალი. კერძოდ, ცვლილებები შევიდა კანონში აზარტული თამაშების შესახებ, რომელმაც, ფაქტობრივად, შეზღუდა სათამაშო კომპანიების მიერ ქართულ ტელევიზიებში რეკლამის განთავსება; 2) COVID-19-ის პანდემიის დროს ბიზნესმა შეამცირა რეკლამაზე დანახარჯები, თუმცა მედია სრულ რეჟიმში რჩებოდა აქტიური; 3) პოლიტიკური ზეწოლა დამფინანსებლებზე. როგორც ბევრი მედია იუწყება, მთავრობა პირდაპირ, ან ირიბად ემუქრება ბიზნესმენებს, რომ არ განათავსონ რეკლამები კრიტიკულ მედია საშუალებებში;

- ცილისწამების შემთხვევების გამოყენება კრიტიკული მედიის წინააღმდეგ: ტელეკომპანიებისა და სხვა მედიის მიმართ ხელისუფლების წარმომადგენლების მხრიდან ცილისწამების საქმეები და სასამართლო განაჩენები მკვეთრად გაიზარდა, რაც გამოხატვის თავისუფლების შესახებ საქართველოს ლიბერალური კანონმდებლობის დარღვევით ხდება. ტელეკომპანიებისთვის აშკარაა ხელისუფლების მიზანი, მიაღწიონ „მსუსხავ ეფექტს“ კრიტიკულ მედიაზე, რათა ისინი ნაკლებად კრიტიკული გახდნენ, დაიწყონ თვითცენზურა და არ მიმართონ სასამართლოს, რომელსაც ხელისუფლება აკონტროლებს. სასამართლოს გადაწყვეტილებების პრობლემური ასპექტი ის არის, რომ ხშირად, ისინი მედიის სანქცირების გასამართლებლად „ვეროპულ პრაქტიკას“ მოიხსენიებენ. „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველოს“ [თანახმად](#), „მედიის წინააღმდეგ ცილისწამებაზე სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები საშიშ ტენდენციად ჩამოყალიბდა.“
- პოლიტიზებული მარეგულირებელის არსებობა: პოლიტიზებული კომუნიკაციების ეროვნული კომისია სიტყვის და გამოხატვის თავისუფლებას ორი ძირითადი გზით ზღუდავს. უპირველეს ყოვლისა, კომისიას აქვს მედიის მიერ რეგულაციების დარღვევისთვის უკიდურესად მკაცრი და მაქსიმალური ჯარიმების დაწესების პრაქტიკა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე ეხება კრიტიკულ მედია საშუალებებს. მეორე, კომისია კანონმდებლობას ისე განმარტავს, რომ კრიტიკულ მედიას უკრძალავს საკუთარი, პოლიტიკური პარტიებისა თუ არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ მიწოდებული პოლიტიკური ხასიათის, მთავრობის მიმართ კრიტიკული რეკლამის განთავსებას. კომისია ამტკიცებს, რომ ნებისმიერი რეკლამა იმ შინაარსით, რომელიც მას პოლიტიკურად მიაჩნია, უნდა განთავსდეს მხოლოდ წინასაარჩევნო პერიოდში, რომელიც საქართველოში მხოლოდ წინასაარჩევნო ორ თვეს მოიცავს;
- ხელისუფლებისა და მმართველი პარტიის მხრიდან კრიტიკული მედიის მუდმივი ბოიკოტისა და შეურაცხყოფის რეჟიმში ყოფნა: ზოგადად, ურთიერთობა მმართველ პარტიასა და კრიტიკულ მედიას, ასევე ოპოზიციურ პარტიებსა და პრო-სახელისუფლებო მედიას შორის უკიდურესად არაჯანსაღია. ხელისუფლების წარმომადგენლები წინასაარჩევნო პერიოდშიც კი იმყოფებიან კრიტიკული მედიის უწყვეტი ბოიკოტის რეჟიმში, ხოლო ოპოზიციურ პარტიებს თითქმის არასდროს იწვევენ პრო-სამთავრობო მედიის სატელევიზიო გადაცემებსა და დებატებში. უფრო მეტიც, ხელისუფლების მხრიდან კრიტიკული მედია საშუალებების ჟურნალისტების მიმართ ზოგად დამოკიდებულებას აქვს ბულინგის, იარლიყების მიწებებისა და შეურაცხყოფის სახე;

- ხელისუფლების მხრიდან პროპაგანდის, ხშირად ანტი-დასავლური პროპაგანდის გამოყენება პოლიტიკური მიზნებისთვის: ეს განსაკუთრებით დრამატული გახდა 2022 წელს, როდესაც ხელისუფლების მომხრე მედია საშუალებები პრაქტიულად იქცნენ სამთავრობო გზავნილების პროპაგანდისტებად ისეთ თემებზე, როგორცაა რუსეთ-უკრაინის ომი, ოპოზიციის დადანაშაულება საქართველოს ომში ჩართვის მცდელობაში, კრიტიკული მედიის წარმოჩენა ოპოზიციური პარტიების „პრეს-სამსახურებად“ და არასამთავრობო ორგანიზაციების შერაცხვა უცხო ქვეყნის აგენტებად.

აღნიშნული ტენდენციების დიდი ნაწილი ასევე ასახულია Human Rights Watch-ის 2022 წლის ანგარიშში, რომლის მიხედვით, მედიის თავისუფლების მხრივ საქართველოში მდგომარეობა გაუარესდა, რაც მედიის წარმომადგენლებზე გახშირებული თავდასხმებითა და „მთავარი არხის“ დირექტორის, ნიკა გვარამიას, დაპატიმრებითაა განპირობებული. ანგარიშის თანახმად, „გახშირდა ჟურნალისტებზე თავდასხმისა და მათ საქმიანობაში ჩარევის შემთხვევები.“ Human Rights Watch-ი ასევე გამოყოფს საქართველოს საზოგადოებრივ მაუწყებელში არსებულ ცენზურასა და სარედაქციო პოლიტიკაში ჩარევას.

მეშვიდე პრიორიტეტთან დაკავშირებით, საკუთარი სამპუნქტიანი ხედვა [წარადგინეს](#) არასამთავრობო ორგანიზაციებმა, რომელთა წინადადებები მიზნად ისახავდა ზემოთ ნახსენები პრობლემების მოგვარებას. სამოქალაქო სექტორის პირველი რეკომენდაცია ეხებოდა ხელისუფლების მხრიდან კრიტიკული მედია საშუალებების მიმართ მიმდინარე გამოძიებების და სასამართლო პროცესების შეწყვეტას. არასამთავრობო ორგანიზაციების აზრით, ამ მიმართულებით ხელისუფლების ნების დემონსტრირება შეიძლება იყოს ტელეკომპანია „მთავარი არხის“ დირექტორისა და დამფუძნებლის ნიკა გვარამიას ციხიდან გათავისუფლება.

სამოქალაქო სექტორის მეორე რეკომენდაცია ითვალისწინებდა 2021 წლის 5-6 ივლისს მედიის წარმომადგენლების მიმართ ძალადობის საქმის მიუკერძოებელ, ეფექტურ და დროულ გამოძიებას. ასევე, სამოქალაქო სექტორმა მოითხოვა, რომ ხელისუფლებას დაეწყო გამოძიება მედიის წარმომადგენლების მასიური ფარული მიყურადება/თვალთვალის საქმეებზე.

არასამთავრობო სექტორის მესამე მოთხოვნა გულისხმობდა პარლამენტის მიერ მედიის მარეგულირებელი საკანონმდებლო აქტების ჰარმონიზებას ევროკავშირის აუდიოვიზუალური მედია სერვისების დირექტივასთან. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო იმისთვის, რომ ეთიკური დავები გადაწყვეტილიყო სპეციალური პროფესიული საბჭოს მიერ და არა საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის მიერ.

მეშვიდე პუნქტთან დაკავშირებით არასამთავრობო სექტორის პოზიცია [გაიზიარა](#) ოპოზიციამაც. საკუთარ ხედვაში, ოპოზიციურმა პოლიტიკურმა პარტიებმა პრაქტიკულად სრულიად გაიმეორეს სამოქალაქო სექტორის სამ-პუნქტიანი გეგმა.

ნიშანდობლივია, რომ არც ერთ ზემოთ ჩამოთვლილ მნიშვნელოვან გამოწვევაზე, „ქართულ ოცნებას“ კონკრეტული ნაბიჯების გადადგმა არ დაუანონსებია. უფრო მეტიც, მმართველი პარტიის მიერ წარდგენილი [გეგმის](#) თანახმად, მეშვიდე პრიორიტეტის დასაკმაყოფილებლად „ქართულმა ოცნებამ“ დააანონსა მხოლოდ პარლამენტის ადამიანის

უფლებების დაცვისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის კომიტეტის მხრიდან, საქართველოს პროკურატურასთან და შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან თანამშრომლობით, ინფორმაციის საჯაროობის უზრუნველყოფა ყველა შესაბამისი საქმის გამოძიების შესახებ.

2022 წლის განმავლობაში მმართველი პარტიის მხრიდან გახშირდა კრიტიკული, ოპოზიციურად განწყობილი ტელევიზიების მიმართ აგრესიული რიტორიკის [გამოყენება](#). ბოლომდე არ მისულა არც 2021 წლის 5-6 ივლისის ძალადობის, არც 2019 წლის 20 ივნისის ჟურნალისტების წინააღმდეგ ძალადობის და არც ჟურნალისტების უკანონო მოსმენის საქმეები.

საპარლამენტო უმრავლესობამ [შეცვალა კანონი](#) მაუწყებლობის შესახებ ევროდირექტივის შესაბამისად. თუმცა, ამ [ცვლილებით](#) კანონის მე-7 და მე-8 მუხლების თანახმად, კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიას მიეცა მედიების დაჯარიმების უფლებამოსილება. ეს ნიშნავს, რომ მედიას, შესაძლოა, კომუნიკაციების კომისიის გადაწყვეტილების საფუძველზე, საკმაოდ დიდი ფულადი ჯარიმის გადახდა მოუწიოს, განურჩევლად იმისა, ისინი გადაწყვეტილებას სასამართლოში გაასაჩივრებენ თუ არა. ე.ი. დაჯარიმება შესაძლებელი ხდება უფრო დაბალ დონეზე, ვიდრე ეს სასამართლოს გადაწყვეტილებაა და, შესაბამისად, აღნიშნული მუხლის მედიების გაკოტრების რისკს მოიცავს.

როგორც კვლევითმა ცენტრმა Gnomon Wise-მა [აღნიშნა](#), მაუწყებლობის შესახებ კანონში ცვლილებები ევროდირექტივის მიკერძოებული ინტერპრეტირებით ცენზურის საფრთხეს ქმნის. კერძოდ, მუხლი, რომელიც სიძულვილის ენის შემცველი მასალის განთავსებას კრძალავს, მარეგულირებელი კომისიის ხელში ცენზურის იარაღად იქცევა. ამ რისკებს ასევე იზიარებენ საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტია და მედიის ადვოკატირების [კოალიცია](#).

საკუთარი ხედვა საქართველოში მედიის თავისუფლების კუთხით არსებული პრობლემების გამოსწორების შესახებ 2022 წელს ასევე [გამოაქვეყნა](#) „საქართველოს რეფორმების ასოციაციამ“. ამ მიზნით შესასრულებელ რეკომენდაციებს შორის გამოყოფილ იქნა შემდეგი:

- მედია მენეჯერების და მფლობელების შეწყალება და გათავისუფლება;
- მედიის მფლობელების და მენეჯერების წინააღმდეგ მიმდინარე პოლიტიზირებული სასამართლო საქმეების შეჩერება;
- 2021 წლის 5 ივლისის ძალადობასთან დაკავშირებული საქმეების, ასევე 2020 და 2021 წლების საარჩევნო კამპანიების დროს ძალადობის და ჟურნალისტების უკანონო მოსმენების შემთხვევების გამოძიება და დამნაშავეების დასჯა;
- კომუნიკაციების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის მიერ მედია საშუალებებისთვის მაქსიმალურად მაღალი ჯარიმების დაკისრების პრაქტიკის შეცვლა, „მაუწყებლობის შესახებ“ კანონის პოლიტიზებული ინტერპრეტაციის შეწყვეტა და პოლიტიკური და სოციალური შინაარსის რეკლამების არასაარჩევნო პერიოდში დაშვება;
- მაღალჩინოსნების მიერ დამოუკიდებელ მედიაზე ცილისწამებისთვის ჩივილის კოორდინირებული პრაქტიკის შეწყვეტა;

- ხელისუფლების მხრიდან კრიტიკულ და ოპოზიციურად განწყობილ მედია საშუალებებზე თავდასხმების და ბოიკოტის რეჟიმის შეწყვეტა;
- საზოგადოებრივმა მაუწყებლის დეპოლიტიზაცია, მისი მმართველობის სისტემის და სარედაქციო პოლიტიკის პოლიტიკური კონტროლისგან გათავისუფლება;
- მმართველმა გუნდის და მისი კონტროლის ქვეშ მყოფი მედია საშუალებების მიერ ანტი-დასავლური პროპაგანდის შეწყვეტა.

* * *

ჩვენი შეფასებით, ევროკავშირის მეშვიდე პრიორიტეტი შესრულებული არ არის. იმისთვის, რომ მედიის თავისუფლება უზრუნველყოფილი იყოს, აუცილებელია, რომ “ქართულმა ოცნებამ” გადადგას ფუნდამენტური ნაბიჯები, როგორცაა:

- “ფორმულასა” და “ტვ პირველის” მფლობელების წინააღმდეგ გამოძიებების შეჩერება;
- ნიკა გვარამიას შეწყალება/გათავისუფლება;
- 2021 წლის 5 ივლისს ჟურნალისტთა მიმართ ძალადობის ორგანიზატორების და ჩამდენების დასჯა;
- მედიის წარმომადგენლების უკანონო მოსმენების გამოძიება და ორგანიზატორების და დამნაშავეების დასჯა;
- მედიის შესახებ კანონის ჰარმონიზება აუდიოვიზუალური მედია მომსახურების შესახებ ევროკავშირის დირექტივასთან;
- კომუნიკაციების მარეგულირებელი კომისიის დეპოლიტიზება და კრიტიკული მედიის წინააღმდეგ მისი სადამსჯელო სტრუქტურად გამოყენების პრაქტიკის დასრულება;
- პოლიტიკურად მოტივირებული საქმეების დასრულება.

პირობა 8. „სასწრაფოდ გაძლიერდეს მოწყვლადი ჯგუფების ადამიანის უფლებათა დაცვა, მათ შორის, მოძალადეების და ამ ძალადობის დამკვეთების მართლმსაჯულებისადმი უფრო შედეგიანად წარდგომის გზით“

„ქართული ოცნების“ მიერ წარდგენილი [გეგმით](#), მერვე მიმართულებით რაიმე მნიშვნელოვანი ნაბიჯის გადადგმა არ იგეგმება. მათ გეგმაში მეშვიდე და მერვე პრიორიტეტი გაერთიანებული იყო და ორივე პუნქტის შესახებ მითითებული იყო, რომ „პარლამენტის ადამიანის უფლებების დაცვისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის კომიტეტი, საქართველოს პროკურატურასთან და შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან თანამშრომლობით, უზრუნველყოფს ინფორმაციის საჯაროობას ყველა შესაბამისი საქმის გამოძიების შესახებ“. 2022 წლის ბოლოს მე-7 და მე-8 პუნქტი „ქართულმა ოცნებამ“ მაინც განაცალკევა, ინფორმაციის საჯაროობა მე-8 პუნქტში დატოვა, ხოლო მე-7 პუნქტში (მედიის თავისუფლება) ევროკავშირის დირექტივის ქართულ კანონმდებლობაში გადმოტანა დაამატა.

არასამთავრობო ორგანიზაციების [თანახმად](#), მე-8 პუნქტში პროგრესის დასაფიქსირებლად საჭიროა:

1. სრულყოფილად იქნას გამოძიებული 2021 წლის 5 ივლისს დისკრიმინაციული მოტივით ჩადენილი დანაშაულები და ადამიანის უფლებების უხეში დარღვევის ორგანიზატორები პასუხისგებაში იქნან მიცემულნი;
2. ადამიანის უფლებათა ეროვნული სტრატეგიისა და შესაბამისი სამოქმედო გეგმის მიღება, რომელიც მოიცავს ძალადობრივი ექსტრემიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის ეფექტური პოლიტიკის შემუშავებას და, მათ შორის, საინფორმაციო და საგანმანათლებლო კამპანიის ჩატარებას, რომელიც მიმართულია საზოგადოებაში ჰომოფობიისა და ქსენოფობიის შემცირებაზე;
3. სპეციალური მექანიზმების ჩამოყალიბება, რომელიც გაზრდის ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკურ წარმომადგენლობის და მონაწილეობას, მათ შორის, საქართველოს მთავრობისა და პარლამენტის წინაშე დემოკრატიული, ინკლუზიური და რეგულარული საკონსულტაციო მექანიზმების შექმნას, რომელშიც გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ჩართული იქნებიან დამოუკიდებელი სამოქალაქო აქტივისტები და ორგანიზაციები ეთნიკური უმცირესობების თემიდან.

ოპოზიციის ნაწილის („ენმ“, „ლელო“, „სტრატეგია აღმაშენებელი“) [აზრით](#), საჭიროა რომ შეიქმნას საპარლამენტო მუდმივმოქმედი კომისია, რომელშიც წარმოდგენილი იქნება საპარლამენტო პოლიტიკური ფრაქციებიდან და ჯგუფებიდან თითო წარმომადგენელი და რომელსაც უხელმძღვანელებს ოპოზიციის წევრი. ამ კომისიას უნდა დაევალოს დისკრიმინაციული მოტივით ადამიანის უფლებათა უხეში დარღვევით ჩადენილი დანაშაულების მონიტორინგი და ძალოვანი უწყებების მხრიდან ზემოაღნიშნულ დანაშაულებზე რეაგირების ზედამხედველობა.

როგორც არასამთავრობო ორგანიზაციების, ისე ოპოზიციის აზრით, 2021 წლის 5-6 ივლისის ძალადობის ორგანიზატორთა დაუსჯელობა აღნიშნული პრიორიტეტის შესრულებისთვის

დამაბრკოლებელი ფაქტორია. ასევე გამოწვევად რჩება LGBTQI+ ჯგუფების უფლებების დაცვის საკითხი და მათ მიმართ დისკრიმინაციულ მოპყრობაზე სახელმწიფოს მხრიდან რეაგირების ნაკლებობა.

საქართველოს მთავრობის მიერ პარლამენტისთვის წარდგენილ ანგარიშში ამ მიმართულებათა დაკავშირებით ხაზგასმულია, რომ ეთნიკური უმცირესობების მხარდაჭერისა და მათი უფლებების დაცვის კუთხით [მუშაობს](#) 2021-2030 წლების სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგიისა და შესაბამისი სამოქმედო გეგმების მიხედვით. მთავრობის წარდგენილ ანგარიშში საუბარია, რომ სახელმწიფო ახორციელებს პროგრამებს, რომლებიც მხარს უჭერს ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებს შეისწავლონ ქართული ენა, განათლების ყველა საფეხური მათთვის ხელმისაწვდომი იყოს, შეძლონ სახელმწიფო უწყებებში სტაჟირების გავლა და ასევე, შეეძლოთ მშობლიურ ენაზე ინფორმაციის მიღება.

* * *

ჩვენი შეფასებით, ევროკავშირის მერვე პრიორიტეტი არ შესრულებულა. “ქართული ოცნება” პირობის შესასრულებლად მხოლოდ შესაბამისი გამოძიების გამჭვირვალობის უზრუნველყოფას ასახელებს, რაც პრიორიტეტის შესასრულებლად საკმარისად ვერ ჩაითვლება. ამასთან, “ქართულ ოცნებას” არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და ოპოზიციური პარტიების რეკომენდაციები არ გაუთვალისწინებია, ასევე 2021 წლის 5-6 ივლისის ძალადობის ორგანიზატორები და ჩამდენები კვლავ დაუსჯელი რჩებიან.

პირობა 9. „გამლიერდეს ძალისხმევა გენდერული თანასწორობის ზრდისთვის და ქალთა წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის წინააღმდეგ“

მეცხრე პრიორიტეტი გულისხმობს გენდერული თანასწორობის გაზრდას და ქალთა წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის წინააღმდეგ ნაბიჯების გადადგმას. მოლოდინებს შორის, რომელიც ამ მოთხოვნის შესრულებას უკავშირდება აღსანიშნავია გენდერული თანასწორობის შესახებ კანონების უკეთ აღსრულება, გენდერული ნიშნით და ოჯახში ძალადობის შესახებ სამოქმედო გეგმის მიღება, გაუპატიურების განმარტების შეცვლა სტამბულის კონვენციის მიხედვით და მსხვერპლის სტატუსის, როგორც სახელმწიფო სერვისებზე ხელმისაწვდომობის წინაპირობის მოხსნა. ეს სამი მოთხოვნა ასევე ნახსენები აქვთ არასამთავრობო ორგანიზაციებს საკუთარ [რეკომენდაციებში](#) და ოპოზიციურ პარტიებს, მათ მიერ გამოქვეყნებულ [ხედვაში](#).

მეცხრე პრიორიტეტის შესასრულებლად 2022 წელს პარლამენტმა „ქართული ოცნების“ წარდგენილი სამი საკანონმდებლო წინადადება მიიღო, რომელიც გენდერული თანასწორობის გაძლიერებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლისკენ იყო [მიმართული](#). კერძოდ, [შეიცვალა](#) „გენდერული თანასწორობის შესახებ“ საქართველოს კანონის ნორმა, რომელიც ეხება კანონის რეგულირების სფეროს და განისაზღვრა, რომ სახელმწიფო ხელს უწყობს და უზრუნველყოფს ქალისა და მამაკაცის თანასწორ უფლებებს პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ ცხოვრებაში. ასევე განისაზღვრა, რომ სახელმწიფო უზრუნველყოფს ქალსა და მამაკაცს შორის რეალური თანასწორობის დამკვიდრების სტიმულირებას და ფაქტობრივი უთანასწორობის აღმოფხვრას. კანონმა სავალდებულო გახადა გენდერული გავლენის შეფასების განხორციელება ყველა ახალი საკანონმდებლო აქტის პროექტის მომზადებისას და ყველა საკანონმდებლო აქტში ცვლილების შეტანის შესახებ კანონპროექტის მომზადებისას.

მიღებული ცვლილებების [თანახმად](#), მკვიდრდება სახელმწიფო პოლიტიკის ფორმირებისას გასათვალისწინებელი პრინციპი, რომ სახელმწიფო გარდა ფორმალური გენდერული თანასწორობის მიღწევისა, უზრუნველყოფს ქალსა და მამაკაცს შორის რეალური/ფაქტობრივი თანასწორობის დამკვიდრების სტიმულირებას. გაფართოვდა გენდერული თანასწორობის მუდმივმოქმედი საპარლამენტო საბჭოს კომპეტენცია და იგი ვალდებული გახდა, შეიმუშაოს წინადადებები ქალსა და მამაკაცს შორის ფაქტობრივი უთანასწორობის აღმოფხვრისთვის და განახორციელოს მათი ადვოკატირება შესაბამის დაწესებულებებთან. საქართველოს პარლამენტის [რეგლამენტში](#) და „გენდერული თანასწორობის შესახებ“ საქართველოს [კანონში](#) ჩაიწერა შესაბამისი დებულებები, ქალებსა და მამაკაცებს შორის რეალური თანასწორობის დამკვიდრებისთვის, ფაქტობრივი უთანასწორობის აღმოფხვრისთვის და შესაბამის დაწესებულებებთან ადვოკატირების გაწევასთან დაკავშირებით.

აღსანიშნავია, რომ ცვლილებებს მხარის „ქართულ ოცნებასთან“ [ერთად ყველა](#) საპარლამენტო ფრაქციისა თუ ჯგუფის [წარმომადგენლებმაც დაუჭირეს](#).

ასევე, პარლამენტმა მრავალპარტიული [მხარდაჭერით მიიღო](#) „საქართველოს გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო [კონცეფცია](#)“, რომლის მიზანია სქესისა და გენდერის ნიშნით ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციასთან ბრძოლა და რეალური თანასწორობის ხელშეწყობა“.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს პარლამენტის გენდერული თანასწორობის მუდმივმოქმედი საბჭოს ფარგლებში [განხორციელდა თემატური მოკვლევა](#) - „ქალების წვდომა ფინანსურ რესურსებზე“, რომელსაც საქართველოს საპარლამენტო საქმიანობაში პირველად ოპოზიციის წარმომადგენელი - „ლელოს“ დეპუტატი ანა ნაცვლიშვილი ხელმძღვანელობდა. თემატური მოკვლევით დადგინდა, რომ მიუხედავად არაერთი მიმართულებით ხელშესახები პროგრესისა, განსაკუთრებით კანონმდებლობის დახვეწის კუთხით, ქალები საქართველოში კვლავ სისტემურად უთანასწორო გარემოში იმყოფებიან, მრავალი პრობლემის წინაშე. იდენტიფიცირებული პრობლემების მოსაგვარებლად თემატური მოკვლევის ფარგლებში შემუშავდა მოკლე, საშუალოვადიან და გრძელვადიან პერსპექტივაში გასატარებელი რეკომენდაციები, რომლებიც ეხება როგორც ცენტრალიზებული პოლიტიკის შემუშავების აუცილებლობას, ისე არსებულ პროგრამებში და საკანონმდებლო ჩარჩოში გარკვეული ცვლილებების განხორციელებას, ეროვნული ბანკის მარეგულირებელ ჩარჩოში სპეციფიკური სიახლეების დანერგვას და ა.შ.

პარლამენტმა გაითვალისწინა მსხვერპლის სტატუსთან დაკავშირებით ოპოზიციის მიერ შემუშავებული რეკომენდაცია და „ქალთა მიმართ ძალადობის, ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ კანონში [ცვლილებები შეიტანა](#), რითაც კანონმდებლობა სტამბულის კონვენციის დებულებებთან შესაბამისობაში მოვიდა. ცვლილებების თანახმად, “ახლებურად წესრიგდება ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის შემთხვევის გამოვლენასთან, მსხვერპლის უფლებებთან, მისი სოციალური დაცვის და შრომით გარანტიებთან, მხარდაჭერის მომსახურებებთან, მოძალადის დამოკიდებულებებისა და ქცევის კორექციისკენ მიმართულ ღონისძიებებთან დაკავშირებული საკითხები.” მათ შორის, მიღებული კანონი ეხება თავშესაფრით, კრიზისული ცენტრით სარგებლობის საკითხს. კერძოდ, გაუქმდა მომსახურებებით სარგებლობის საჭიროებისას მსხვერპლის სტატუსის არსებობის წინაპირობა.

საქართველოს [მთავრობამ](#) ასევე არასამთავრობო, საერთაშორისო და დონორ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით [შეცვალა](#) ქალთა მიმართ ძალადობის, ან/და ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთათვის გასაცემი კომპენსაციის ოდენობა და კომპენსაციის გაცემის წესი. ასევე მიმდინარეობს მუშაობა ოჯახში ძალადობის, ან/და ქალთა მიმართ ძალადობის მსხვერპლთათვის სერვისების გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესების მიზნით, მათ შორის, შშმ პირთათვის ადაპტირებით. ამ მიზნით იგეგმება თბილისში ქალთა მიმართ ან/და ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთათვის თავშესაფრის, ხოლო სამეგრელოსა და კახეთში კრიზისული ცენტრების ამოქმედება.

მეცხრე პრიორიტეტის სრულად შესრულების ფარგლებში გადაუჭრელი რჩება გაუპატიურების განმარტების შეცვლის საკითხი. არასამთავრობო სექტორი და ოპოზიცია ითხოვს კანონმდებლობის სტამბულის კონვენციის [36-ე მუხლთან](#) ჰარმონიზებას, რაც გულისხმობს, რომ გაუპატიურებად უნდა ჩაითვალოს სექსუალური ხასიათის ურთიერთობაში შესვლა მეორე მხარის თანხმობის გარეშე და რომ თანხმობა ადამიანის

თავისუფალი ნების შესაბამისად ნაბაყოფლობით უნდა იქნას გამოხატული, რაც კონკრეტულ შემთხვევაში არსებული გარემოებების კონტექსტში უნდა შეფასდეს.

ამ თემაზე კონკრეტული რეკომენდაციები [წარადგინეს](#) ოპოზიციონერმა ქალმა დეპუტატებმა ანა ნაცვლიშვილმა („ლელო“), ხატია დეკანოიძემ („ენმ“), ხათუნა სამნიძემ („რესპუბლიკური პარტია“), ანა ბუჩუკურმა („საქართველოსთვის“), თეონა აქუბარდიამ და თამარ კორძაიამ. აღნიშნული საკითხის დასარეგულირებლად პარლამენტში ადამიანის უფლებათა დაცვისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის კომიტეტმა ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ ევროპის საბჭოს კონვენციასთან საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის უზრუნველსაყოფად განსახორციელებელი ღონისძიებების და ცალკეული საკითხების იდენტიფიცირების მიზნით თემატური მოკვლევის დაწყების გადაწყვეტილება [მიიღო](#). თემატური მოკვლევის ჯგუფში შედიან ოპოზიციონერი დეპუტატებიც - ლევან იოსელიანი და ანა ნაცვლიშვილი. თემატური მოკვლევის ჯგუფი განიხილავს, მათ შორის, გაუპატიურების დეფინიციის საკითხსაც.

* * *

ჩვენი შეფასებით, ევროკავშირის მეცხრე პრიორიტეტი მეტწილად შესრულებულია. აღსანიშნავია, რომ გენდერულ საკითხებთან მიღებული კანონმდებლობა იშვიათი გამონაკლისი იყო, სადაც მმართველ პარტიასა და ოპოზიციას შორის კონსენსუსი შედგა და კანონში შეტანილი ცვლილებები მრავალპარტიული მხარდაჭერით მიიღეს. ერთადერთი საკითხი, რომელიც მეცხრე პრიორიტეტის შესაცვლელად დარჩა, გაუპატიურების დეფინიციას, რასთან დაკავშირებითაც განხილვა მიმდინარეობს.

პირობა 10. „უზრუნველყოფილი იქნას სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობა გადაწყვეტილების მიღების ყველა დონეზე“

მეათე პრიორიტეტის თანახმად, „უზრუნველყოფილი უნდა იქნას სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობა გადაწყვეტილების მიღების ყველა დონეზე“.

არასამთავრობო ორგანიზაციების [შეხვედლებით](#), მე-10 პრიორიტეტის შესასრულებლად საჭიროა, რომ (1) „ღია მმართველობის პარტნიორობის“ ფორმატი უფრო ეფექტური გახდეს. კერძოდ, მთავრობის ადმინისტრაციამ ღია მმართველობის საბჭოს კენჭისყრის დროს სამოქალაქო საზოგადოების წევრების მიერ შემოთავაზებული მინიმუმ 2 მთავარი (ე.წ. ვარსკვლავური) ვალდებულება უნდა აიღოს; და (2) მთავრობის ადმინისტრაციამ უზრუნველყოს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების ჩართულობა ეროვნული დონის პოლიტიკის/სტრატეგიის დოკუმენტების და მათი სამოქმედო გეგმების შემუშავების პროცესში.

ოპოზიციური პარტიების [პოზიციითაც](#), მეათე პრიორიტეტის შესასრულებლად მთავრობამ უნდა უზრუნველყოს სამოქალაქო საზოგადოების ჩართვა ეროვნული დონის დოკუმენტების და მათი სამოქმედო გეგმების შემუშავების პროცესში.

„ქართული ოცნების“ წარდგენილი [გეგმის](#) თანახმად, მმართველ პარტიას უნდა უზრუნველყო ევროკავშირის მიერ წარდგენილი 12 პრიორიტეტის შესრულებაში სამოქალაქო საზოგადოების ეფექტიანი ჩართულობა. სამოქმედო გეგმაში ასევე ნათქვამია, რომ უზრუნველყოფილ უნდა იქნას „ჩართულობის ეფექტიანი მექანიზმების შენარჩუნება ევროკავშირის პირობებზე მუშაობის დასრულების შემდეგაც“.

თავდაპირველად „ქართულმა ოცნებამ“ სამუშაო ჯგუფებში სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები მართლაც მიიწვია, თუმცა მალევე აღმოჩნდა, რომ მმართველი პარტია არ აპირებდა მნიშვნელოვან და პრობლემატურ საკითხებზე სამოქალაქო სექტორის რეკომენდაციების გათვალისწინებას და მათ სრულად ჩართვას სამუშაო პროცესში. კერძოდ, „ქართულმა ოცნებამ“ სამუშაო ჯგუფებში არ დაუშვა ერთ-ერთი წამყვანი არასამთავრობო ორგანიზაცია - „სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოება“ (ISFED). ასევე, „ქართულმა ოცნებამ“ არ გაიზიარა სამოქალაქო საზოგადოების რეკომენდაციების დიდი ნაწილი სხვადასხვა პრიორიტეტთან დაკავშირებით, რაც ამ მოხსენების შესაბამის თავებშია ასახული.

განსაკუთრებით პრობლემატურია, რომ „ქართული ოცნების“ ლიდერები და სამთავრობო მედია საშუალებები მუდმივად ეწევიან არასამთავრობო ორგანიზაციების დისკრედიტაციას და სამოქალაქო სექტორის ოპოზიციურ პოლიტიკურ პარტიებთან აფილირებულ ან/და კორუფციულ დაჯგუფებებზე წარმოჩენას. ბოლო პერიოდში აქცენტი კეთდება არასამთავრობო ორგანიზაციების აშშ-ს აგენტებად წარმოჩენასა და მათი ფინანსების გაუმჭირვალეობაზე. მაღისკრედიტებელი კამპანიის მთავარი გზავნილია, რომ „მდიდარი არასამთავრობო ორგანიზაციები“ ეწევიან ანტი-ქართულ საქმიანობას, არიან დასავლეთის აგენტები და სურთ საქართველოს ჩართვა რუსეთის წინააღმდეგ ომში. სხვა ორგანიზაციებთან ერთად „ქართული ოცნების“ მაღისკრედიტებელი კამპანიის სამიზნე „საქართველოს რეფორმების ასოციაცია“ (GRASS) და მისი პროექტი - „ფაქტ-მეტრიც“

არაერთხელ [გახდნენ](#). არასამთავრობო ორგანიზაციების [შეფასებით](#) „ქართული ოცნების“ მხრიდან ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების მიმართ წარმოებული აგრესიული კამპანია უკვე საგანგაშო ნიშნულს მიუახლოვდა.

აღნიშნულ კამპანიაში აქტიურად არის ჩართული „ხალხის ძალაც“ - საზოგადოებრივი მოძრაობა, რომელიც საპარლამენტო უმრავლესობის [ნაწილია](#) და პარლამენტში ცხრა დეპუტატი ჰყავს. „ხალხის ძალა“ „ქართულ ოცნებას“ ფორმალურად გამოეყო, თუმცა სამოქალაქო საზოგადოებას და ოპოზიციას ისინი რეალურად ერთ პოლიტიკურ გუნდად მიაჩნია. ნიშანდობლივია, რომ „ქართული ოცნების“ საპარლამენტო ლიდერები „ხალხის ძალას“ მხოლოდ კომუნიკაციის სტრატეგიის კუთხით [გაემიჯნენ](#) და არა - შინაარსობრივად. „ქართული ოცნების“ თავმჯდომარის, ირაკლი კობახიძის [თანახმად](#), მმართველ პარტიას და „ხალხის ძალას“ აქვთ „ტაქტიკური შეუთანხმებლობა“ იმასთან დაკავშირებით, თუ რა დოზით ითქვას სიმართლე და რა ფორმით გაკეთდეს განცხადებები. რაც შეეხება ღირებულებით ნაწილს, კობახიძემ დაადასტურა, რომ “რაიმე არსებითი განსხვავება არ არის”.

2022 წლის ბოლოს “ხალხის ძალამ” კონკრეტული ინიციატივა დააყენა, რომ საკანონმდებლო დონეზე დარეგულირდეს არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობა. მათი [ინიციატივით](#) მალე მოხდება საკანონმდებლო პაკეტის ინიცირება, რომლის მიხედვით არასამთავრობო ორგანიზაციების დაფინანსება მკაცრ საკანონმდებლო ჩარჩოებში მოექცევა. ეს ინიციატივა თავისი შინაარსით და პათოსით, ასევე რიტორიკით ძალიან ჰგავს უცხოელი აგენტების შესახებ კანონს, რომლითაც რუსეთში და ბელარუსში მოხდა არასამთავრობო ორგანიზაციების და მედიის საქმიანობის შეზღუდვა.

“ხალხის ძალის” ინიციატივა უარყოფითად შეაფასეს როგორც ოპოზიციის, ისე არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლებმაც. “საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის” [თანახმად](#), “კანონპროექტი არის არასამთავრობო ორგანიზაციების სტიგმატიზაციის და საზოგადოებაში მათ მიმართ ზიზღის და უნდობლობის გაღვივების მცდელობა, რასაც შემდეგ მოჰყვება სხვა ტიპის შემზღუდველი ღონისძიებები, როგორც რუსეთში მოხდა.”

ჩვენი შეფასებით, მეათე პრიორიტეტი [ნაწილობრივ შესრულდა](#), რადგან მიუხედავად “ქართული ოცნების” მიერ არასამთავრობო ორგანიზაციების სამუშაო ჯგუფებში ჩართვისა, სასამართლო რეფორმის, ანტი-კორუფციული ზომების, დემოკრატიული ზედამხედველობის, მედიის, მოწყვლადი ჯგუფების და ომბუდსმენის შესახებ არასამთავრობო ორგანიზაციების რეკომენდაციების უმეტესობა მმართველი პარტიის მიერ არ იქნა გათვალისწინებული. ამასთან, მუდმივი შეტევები სამოქალაქო სექტორზე და მათ წინააღმდეგ წარმოებული მადისკრედიტებელი კამპანია ევროკავშირის პირობის შესრულებას ეწინააღმდეგება.

პირობა 11. „მიღებული იქნას კანონი, რომლის თანახმადაც ქართული სასამართლოები პროაქტიულად გაითვალისწინებენ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენებს თავიანთ გადაწყვეტილებებში“

მეთერთმეტე პრიორიტეტი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების ეროვნული სასამართლოების მიერ პროაქტიურად გამოყენებას გულისხმობს.

აღნიშნული პრიორიტეტის შესასრულებლად შექმნილმა სამუშაო ჯგუფმა პირველი გაფართოებული ფორმატის შეხვედრა პარლამენტის თავმჯდომარის, შალვა პაპუაშვილის ხელმძღვანელობით და სამუშაო ჯგუფის წევრების, აღმასრულებელი ხელისუფლების, სასამართლო ხელისუფლების, აკადემიური წრეების, სამოქალაქო საზოგადოების, საქართველოში ევროპის საბჭოს ოფისის და ევროკავშირის წარმომადგენლების მონაწილეობით 2022 წლის 13 ივლისს [გამართა](#). სამუშაო ჯგუფის მიერ შემუშავებული კანონპროექტი პარლამენტმა მესამე მოსმენით 2022 წლის 18 ოქტომბერს [მიიღო](#). კანონი შემდეგ ცვლილებებს და სიახლეებს [მოიცავს](#):

- მოსამართლის შეფასებისას მოხდება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების გამოყენების არა მხოლოდ რაოდენობრივი კომპონენტის, არამედ მათი რელევანტურობის გათვალისწინებაც;
- საქართველოს უზენაეს სასამართლოს და სააპელაციო სასამართლოებში სავალდებულო იქნება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების ანალიზის ფუნქციის მქონე სტრუქტურული ერთეულის არსებობა, რომელიც ხელს შეუწყობს მოსამართლეებისთვის ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის ხელმისაწვდომობას, მოახდენს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების პერიოდულ ანალიზს და განახორციელებს საინფორმაციო და საგამომცემლო საქმიანობას;
- ცვლილება [შევიდა](#) საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 266-ე მუხლში, რომლის მიხედვით სასამართლო დადგენილება შესაძლებელია შეიცავდეს ასევე მითითებას ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის ნორმებზე და მსგავს სამართლებრივ საკითხზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტებზე, რომლებითაც სასამართლო ხელმძღვანელობდა;
- განისაზღვრა, რომ ნორმატიული აქტის შემოწმებისას საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუძლია მხედველობაში მიიღოს მსგავს სამართლებრივ საკითხზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებში ასახული განმარტებები. ანალოგიურად, განისაზღვრა, რომ კონსტიტუციურ სარჩელში, ან კონსტიტუციურ წარდგინებაში შესაძლებელია მითითებული იყოს მსგავს სამართლებრივ საკითხზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტები;
- პროკურატურის საკვალიფიკაციო გამოცდის აუცილებელ კომპონენტად [მიეთითა](#) ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის, მათ შორის, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი;
- კანონით [განისაზღვრა](#), რომ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენებისას ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს

განმარტებები ითვლება ოფიციალურ განმარტებად და ნორმების გამომყენებელს შეეძლება დაეყრდნოს ამ განმარტებებს;

- ადვოკატთა საკვალიფიკაციო გამოცდის, ასევე ადვოკატთა განგრძობადი სავალდებულო განათლების პროგრამის აუცილებელ კომპონენტად [მიეთითა](#) ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის, მათ შორის, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი.
- სასამართლოს განჩინებაში შესაძლებელი გახდა ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის ნორმების და მსგავს სამართლებრივ საკითხზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული საქმეების მითითება;
- სასამართლოს განაჩენის კანონიერების განმსაზღვრელ ერთ-ერთ ფაქტორად ასევე განისაზღვრა საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და სხვა ნორმატიული აქტების სწორად გამოყენება;
- სასამართლო განაჩენში შესაძლებელი გახდა ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის ნორმების და მსგავს სამართლებრივ საკითხზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტების მითითება;
- ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების ერთ-ერთ საფუძვლად დაემატა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება (განჩინება), რომელმაც დაადგინა ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის, ან/და მისი დამატებითი ოქმების დარღვევა ამ საქმესთან დაკავშირებით;
- განისაზღვრა, რომ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტში შესაძლებელია მიეთითოს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის ნორმებზე და მსგავს სამართლებრივ საკითხზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტებზე, რომელიც გამოყენებული იქნა გადაწყვეტილების მიღებისას;
- იუსტიციის სამინისტროს [დაევალა](#) ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ საქართველოს მიმართ გამოტანილი გადაწყვეტილებების/განჩინებების რეესტრის წარმოება, ხოლო გადაწყვეტილებების/განჩინებების თარგმნა და გამოქვეყნება დაევალა, „საქართველოს საკანონმდებლო მაცნეს“.

აღსანიშნავია, რომ [ოპოზიციური პარტიების](#) წარმომადგენლებმა კანონპროექტს მხარი [დაუჭირეს](#). ამ ცვლილებებს ასევე მხარი დაუჭირეს სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებმაც.

* * *

ჩვენი შეფასებით, ევროკავშირის მე-11 პრიორიტეტი [შესრულდა](#), რადგან შესაბამისი კანონპროექტები პარლამენტმა მრავალპარტიული მხარდაჭერით მიიღო. ამასთან, ბუნებრივია, მნიშვნელოვანი იქნება მიღებული ცვლილებების პრაქტიკაში დანერგვა.

პირობა 12. „უზრუნველყოფილი იქნეს, რომ სახალხო დამცველის ნომინირების პროცესში უპირატესობა მიენიჭება დამოუკიდებელ პიროვნებას და რომ პროცესი

წარიმართება გამჭვირვალედ; დაცული უნდა იყოს აპარატის ეფექტიანი ინსტიტუციური დამოუკიდებლობა“

მეთორმეტე პრიორიტეტი სახალხო დამცველად დამოუკიდებელი კანდიდატის გამჭვირვალედ არჩევას და სახალხო დამცველის აპარატის ეფექტიანი ინსტიტუციური დამოუკიდებლობის დაცულობას გულისხმობს.

2022 წლის დეკემბერში სახალხო დამცველს ნინო ლომჯარიას უფლებამოსილების ვადა გაუვიდა. ევროკავშირმა შეგნებულად წინმსწრებად დაამატა დამოუკიდებელი სახალხო დამცველის არჩევის ვალდებულება ევროკავშირის წევრობის კანდიდატობის მოთხოვნებს, იმის უზრუნველსაყოფად, რომ მმართველი პარტია არ დანიშნავდა პოლიტიკურად ლოიალურ პირს ომბუდსმენად. აღსანიშნავია, რომ ბრიუსელი დამოუკიდებელი სახალხო დამცველის არჩევას საქართველოს ხელისუფლებისთვის ერთგვარ გამოცდად [მიიჩნევს](#).

საქართველოს კონსტიტუციის [თანახმად](#), სახალხო დამცველს პარლამენტი ირჩევს სრული შემადგენლობის არანაკლებ სამი მეხუთედის უმრავლესობით (ე.ი. მინიმუმ 90 ხმით) 6 წლის ვადით (ამავდროულად, სხვა კანდიდატზე მეტი [ხმით](#)). ამასთან, დაუშვებელია სახალხო დამცველად ერთი და იმავე პირის ზედიზედ ორჯერ არჩევა. საქართველოს სახალხო დამცველის არჩევის წესი საქართველოს პარლამენტის [რეგლამენტით](#) რეგულირდება. რეგლამენტის [თანახმად](#), კანდიდატის წარდგენის უფლებამოსილი პირია როგორც ფრაქცია, ისე უფრაქციო პარლამენტის წევრთა არანაკლებ შვიდკაციანი ჯგუფი.

ევროკავშირის მიერ საქართველოსთვის კანდიდატის სტატუსის მისანიჭებლად ახალი სახალხო დამცველის კანდიდატის შერჩევის პროცესის გამჭვირვალედ წარმართვის პირობის შესასრულებლად “ქართულმა ოცნებამ” სახალხო დამცველის არჩევის დროებითი წესი [შემოიღო](#). ადამიანის უფლებათა კომიტეტის თავმჯდომარის, მიხეილ სარჯველაძის განცხადებით, აღნიშნული ცვლილება მიზნად ისახავდა “სახალხო დამცველის კანდიდატის შერჩევისა და წარდგენის პროცესის მაღალ გამჭვირვალობას და მასში სამოქალაქო საზოგადოების, მათ შორის, აკადემიური და პროფესიული წრეების ფართო ჩართულობას.” 2022 წლის 9 სექტემბერს პარლამენტმა რეგლამენტში შესატანი ცვლილებით, სახალხო დამცველის არჩევის დროებითი წესი 83 ხმით [მიიღო](#). რეგლამენტში განხორციელებული დროებითი ცვლილების [თანახმად](#), საქართველოს სახალხო დამცველის არჩევის დროებითი წესი შემდეგნაირად განისაზღვრა:

- პარლამენტის თავმჯდომარის ბრძანებით შეიქმნა შეფასების სამუშაო ჯგუფი, რომელიც შედგებოდა 9 წევრისგან – სამოქალაქო საზოგადოების (მათ შორის, პროფესიული და აკადემიური წრეების) წარმომადგენლებისგან;
- შეფასების სამუშაო ჯგუფი საქართველოს სახალხო დამცველობის კანდიდატად წარდგენის მსურველ პირებს აფასებდა შემდეგი კრიტერიუმების გათვალისწინებით: კეთილსინდისიერება, მიუკერძოებლობა, დამოუკიდებლობა, მაღალი რეპუტაციის, სათანადო პროფესიული ცოდნისა და ადამიანის უფლებებისა და ფუნდამენტური თავისუფლებების სფეროში პრაქტიკული გამოცდილების ქონა;

- რეგლამენტით გათვალისწინებული საქართველოს სახალხო დამცველის კანდიდატურის წარდგენის უფლების მქონე სუბიექტი პარლამენტს წარუდგენდა ერთ, ან ერთზე მეტ კანდიდატურას იმ პირობაზე, რომლებმაც მიმართეს პარლამენტს საქართველოს სახალხო დამცველობის კანდიდატად წარდგენის მსურველ პირთა შეფასების პროცესში მონაწილეობის მისაღებად;
- პარლამენტი საქართველოს სახალხო დამცველობის კანდიდატების განხილვას დაიწყო, თუ დასახელებული კანდიდატების რაოდენობა 7-ზე ნაკლები არ იქნებოდა. სხვა შემთხვევაში შესაბამისი პროცედურები თავიდან დაიწყებოდა.

ამასთან, საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარის [ბრძანებით](#) დადგინდა, რომ სახალხო დამცველობის პოზიციაზე საკუთარი თავის წარდგინება ყველა მსურველს შეეძლო, პარლამენტის უფლებამოსილი სუბიექტი საქართველოს პარლამენტს წარუდგენდა ერთ, ან ერთზე მეტ კანდიდატურას იმ პირობაზე, რომლებიც მიმართავდნენ საქართველოს პარლამენტს კანდიდატთა შეფასების პროცესში მონაწილეობის მისაღებად და რომ საქართველოს სახალხო დამცველობის კანდიდატების წარდგენა [შეეძლოთ](#) ფრაქციების გარდა პოლიტიკური ჯგუფებსაც.

სახალხო დამცველის საკუთარი კანდიდატები შეარჩია არასამთავრობო სექტორმაც, რომელმაც რამდენიმე თვიანი მუშაობის შემდეგ ჯერ შერჩევის კრიტერიუმები შეიმუშავა, შემდეგ კი სახალხო დამცველობის სამი კანდიდატი [წარადგინა](#) - ანა აბაშიძე (არასამთავრობო ორგანიზაცია „პარტნიორობა ადამიანის უფლებებისთვის“ ხელმძღვანელი), გიორგი ბურჯანაძე (მოქმედი სახალხო დამცველის, ნინო ლომჯარიას მოადგილე) და ნაზი ჯანეზაშვილი (იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ყოფილი არამოსამართლე წევრი და არასამთავრობო ორგანიზაცია „საქართველოს სასამართლოს გუშაგის“ დირექტორი). მიუხედავად იმისა, რომ ეს კანდიდატები ფართო კონსენსუსით იყვნენ შერჩეული, „ქართული ოცნების“ თავმჯდომარემ, ირაკლი კობახიძემ, არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ სახალხო დამცველის კანდიდატების შერჩევა უარყოფითად [შეაფასა](#) და არასამთავრობო ორგანიზაციები კლანური პრინციპით მოქმედებაში [დაადანაშაულა](#), ხოლო არასამთავრობო ორგანიზაციებთან შეხვედრაზე უარი თქვა. სამოქალაქო საზოგადოების [განმარტებით](#), 52-მა არასამთავრობო ორგანიზაციამ 5 კანდიდატიდან კენჭისყრით აარჩია სამი ადამიანი, რომელიც საზოგადოებას 27 სექტემბერს წარუდგინა.

ოპოზიციური პარტიების დიდმა ნაწილმა („ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“, „ლელო“, „სტრატეგია აღმაშენებელი“) სამოქალაქო საზოგადოების მიერ შერჩეული კანდიდატები საკუთარ კანდიდატებად [დაასახელა](#), ხოლო პარტიამ „საქართველოსთვის“ მხარი მხოლოდ გიორგი ბურჯანაძეს [დაუჭირა](#).

ნიშანდობლივია, რომ „ქართული ოცნების“ მიერ შექმნილი შემფასებელი ჯგუფის მიერ ყველაზე მაღალი [ქულები](#) სწორედ იმ კანდიდატებმა, მიიღეს, რომლებიც არასამთავრობო ორგანიზაციებმა წარადგინეს. მიუხედავად იმისა, რომ შემფასებლებმა განსხვავებული მეთოდები გამოიყენეს (ნაწილმა ყველა შეაფასა, ნაწილმა მხოლოდ ისინი - ვინც მოეწონა, ნაწილმა კი ზოგიერთი კანდიდატი კონკრეტულ კრიტერიუმში ინფორმაციის ნაკლებობის გამო არ შეაფასა და ა.შ.) არასამთავრობოების მიერ შერჩეული სამივე კანდიდატი ლიდერთა შორის აღმოჩნდა. კერძოდ, ქულების აბსოლუტური მნიშვნელობების დაჯამებით ოთხი

ყველაზე მაღალი ქულის მქონე კანდიდატებდ გამოიკვეთნენ ანა აბაშიძე, ნაზი ჯანეზაშვილი, ნუგზარ კობრიძე და გიორგი ბურჯანაძე, ხოლო, საშუალო ქულების დაჯამებით - ანა აბაშიძე, ნაზი ჯანეზაშვილი, გიორგი ბურჯანაძე და ნუგზარ კობრიძე. მიუხედავად იმისა, რომ არასამთავრობო ორგანიზაციებს “ქართული ოცნების” მიერ შექმნილ შემფასებელ ჯგუფს და ოპოზიციურ პარტიებს შორის გარკვეული კონსენსუსის კონტურები გამოიკვეთა, „ქართულმა ოცნებამ“ თავის მიერვე ინიცირებული სქემა კითხვის ნიშნის ქვეშ დააყენა. კერძოდ, პარლამენტის ადამიანის უფლებათა დაცვის კომიტეტის თავმჯდომარემ, მიხეილ სარჯველაძემ, [განაცხადა](#), რომ ომბუდსმენობის კანდიდატების ქულებით შეფასება პირობითი იყო, არავითარი სარეიტინგო მაჩვენებლები, უპირატესობა და პრეფერენციები არც ერთს არ ექნებოდა, და თანაბარი შანსი ჰქონდათ როგორც პირველ, ისე ბოლო ადგილზე გასულ კანდიდატურებს. ამ მიდგომით, ფაქტობრივად, სახალხო დამცველის კანდიდატის არჩევის პროცესში შემფასებლების როლი, ასევე არასამთავრობო ორგანიზაციების შეფასებები და მხარდაჭერა, მთლიანად უგულვებელყოფილ იქნა.

ომბუდსმენობის კანდიდატების ნომინირების და შემფასებელთა ჯგუფის მიერ მათი შეფასებების გამოქვეყნების შემდეგ, პოლიტიკურმა ჯგუფმა „მოქალაქეებმა“ სახალხო დამცველობის მსურველი 19-ვე აპლიკანტის კანდიდატურა [წარუდგინა](#) პარლამენტს. ამასთან, ლევან იოსელიანის ინიციატივით წარდგენილი [ცვლილების](#) თანახმად, სახალხო დამცველის არჩევა ღია კენჭისყრით მოხდა.

2022 წლის 25 ოქტომბრიდან 4 ნოემბრამდე პერიოდში ომბუდსმენობის კანდიდატებთან პარლამენტის იურიდიულ კომიტეტში საჯარო გასაუბრებები გაიმართა. პროცესზე დამკვირვებელთა აზრით, „ქართული ოცნების“ დეპუტატებმა კანდიდატებს მათ მიერ სოციალურ ქსელში ადრე განთავსებული განცხადებებზე დაუსვეს კითხვები, რამაც გააჩინა [ეჭვები](#), რომ „ქართულ ოცნებას“ რეალურად დამოუკიდებელი და მოუკერძოებელი კანდიდატის შერჩევა არ სურდა. აღნიშნულის გამო სამოქალაქო საზოგადოებისა და ოპოზიციის ნაწილის მიერ მხარდაჭერილმა ერთ-ერთმა კანდიდატმა, ნაზი ჯანეზაშვილმა, გასაუბრებაში მონაწილეობაზე უარი [განაცხადა](#).

იმის გამო, რომ სახალხო დამცველის ასარჩევად პარლამენტში 90 ხმა იყო საჭირო, „ქართულმა ოცნებამ“ გამართა კონსულტაციები ოპოზიციურ პარტიებთან საერთო კანდიდატურაზე შესაჯერებლად. “ქართულმა ოცნებამ” უარი განცხადა არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ ნომინირებული კანდიდატების მხარდაჭერაზე. საპარლამენტო ოპოზიციურმა პარტიებმა “ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ”, “ლელომ”, “სტრატეგია აღმაშენებელმა” და “საქართველოსთვის”, პირიქით, მხარი დაუჭირეს არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ დასახელებულ კანდიდატურებს. “მოქალაქეებმა” მხარი 5 კანდიდატს დაუჭირეს, ხოლო პოლიტიკურმა გაერთიანება “გირჩმა” პრინციპული პოზიზია დაიკავა, რომ მხარს საკუთარი პარტიის წევრს იაგო ხვიჩიას უჭერდა და არა რომელიმე სხვა კანდიდატს. შესაბამისად, კონსულტაციების შედეგად გაირკვა, რომ პარლამენტში არც ერთ კანდიდატს შესაბამისი უმრავლესობა არ ჰქონდა. 2022 წლის 22 დეკემბერს პარლამენტის პლენარულ სხდომაზე კენჭისყრის [შედეგად](#) გიორგი ბურჯანაძემ ყველაზე მეტი - 16 ხმა მიიღო, ანა აბაშიძემ - 12 ხმა, იაგო ხვიჩიამ - 11, ნაზიბროლა ჯანეზაშვილმა - 8, თინათინ ერქვანიამ - 6, ლელა გაფრინდაშვილმა - 5, ქეთევან ჩაჩავამ - 2, მარიკა არევამ - 1, ხოლო ყველა სხვა კანდიდატმა - 0. შესაბამისად, რადგან პარლამენტმა

ახალი სახალხო დამცველი ვერ აირჩია, 2022 წლის დეკემბრიდან სახალხო დამცველის მოვალეობას სახალხო დამცველის პირველი მოადგილე [ასრულებს](#).

პარლამენტი სახალხო დამცველის არჩევის პროცესს საგაზაფხულო სესიაზე [გააგრძელებს](#). აღსანიშნავია, რომ 2023 წელს ახალ სახალხო დამცველს პარლამენტი, სავარაუდოდ, 2022 წელს მოქმედი დროებითი წესით აღარ [აირჩევს](#), რადგან დროებით ნორმას ვადა გაუვიდა.

* * *

ჩვენი შეფასებით, ევროკავშირის მე-12 პირობა შესრულებული არ არის, რადგან 2022 წელს საქართველოს პარლამენტმა ომბუდსმენი ვერ აირჩია, ხოლო “ქართულმა ოცნებამ” არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ ნომინირებული და ოპოზიციის მიერ მხარდაჭერილი კანდიდატებს მხარი არ დაუჭირა.